

„RODINA – PRÁCE A SLAVENÍ“

Přípravné katecheze
k VII. Světovému setkání rodin
(Milán 30. května – 3. června 2012)

Papežská rada pro rodinu
Milánská diecéze

Z italského originálu přeložilo Národní centrum pro rodinu

Obsah katechezí:

1. Tajemství Nazaretu.....	3
2. Rodina dává život.....	6
3. Rodina prožívá zkoušky.....	10
4. Rodina oživuje společnost.....	14
5. Práce a slavení v rodině.....	17
6. Práce – zdroj pro rodinu.....	21
7. Práce – výzva pro rodinu.....	24
8. Slavení – čas pro rodinu.....	28
9. Slavení – čas pro Pána.....	31
10. Slavení – čas pro společenství.....	34

Téma katechezí:

Rodina, práce, slavení. Tři slova, která jsou *tématem pro VII. Světové setkání rodin*. Tvoří trojí název, který vychází z rodiny, aby ji otevíral ke světu – práce a slavení jsou způsoby, kterými rodina obývá „prostor“ společnosti a žije lidský „čas“. Téma se zabývá vztahem dvojice muže a ženy s jejich životními styly – způsob žití vztahů (rodina), přebývání ve světě (práce) a polidšťování času (slavení).

Katecheze jsou rozdělené do tří skupin, které se postupně týkají rodiny, práce a slavení a jsou uvedené katechezí o životním stylu rodiny. Tyto katecheze chtějí osvětlit propojení mezi zkušeností života rodiny a všedního života ve společnosti a ve světě.

Struktura katechezí:

Úvodní část	A. Zpěv, úvodní přivítání B. Vyzývání Ducha Svatého
Vlastní téma	C. Čtení Božího slova D. Biblická katecheze E. Naslouchání učení církve F. Otázky pro rozhovor v páru a ve skupině
Závěrečná část	G. Závazky pro život v rodině a ve společnosti H. Spontánní modlitba. Otče náš I. Závěrečná píseň

1. TAJEMSTVÍ NAZARETU

A. Zpěv, úvodní přivítání

B. Vyzvání Ducha Svatého

C. Čtení Božího slova

¹¹Přišel do svého vlastního,
ale jeho vlastní ho nepřijali.

¹²Těm pak, kteří ho přijali a věří v jeho jméno,
dal moc stát se Božími dětmi (J 1,11–12).

⁴⁰Dítě rostlo v síle a moudrosti a milost Boží byla s ním.

⁴¹Každý rok chodívali jeho rodiče o velikonočních svátcích do Jeruzaléma.

⁴²Když mu bylo dvanáct let, šli tam, jak bylo o svátcích obyčejem...

⁵¹Pak se s nimi vrátil do Nazaretu a poslouchal je. Jeho matka uchovávala to vše ve svém srdci.

⁵² Ježíš prospíval na duchu i na těle a byl milý Bohu i lidem (L 2,40–41.51–52).

D. Biblická katecheze

1. Přišel do svého vlastního. Proč si má rodina zvolit životní styl? Jaké jsou nové styly života pro současnou rodinu, co se týče práce a slavení? Dva úryvky z bible popisují způsob, jakým přišel Pán Ježíš mezi nás, (J 1,11–12) do lidské rodiny (L 2,40–41.51–52).

První text nám představuje *Ježíše, který bydlí uprostřed vlastního lidu*: „Přišel do svého vlastního, ale jeho vlastní ho nepřijali. Těm pak, kteří ho přijali a věří v jeho jméno, dal moc stát se Božími dětmi.“ Věčné Slovo vychází z Otcova klína, přichází mezi jeho lid a vstupuje do lidské rodiny. Boží lid, který měl být lůnem přijímajícím Slovo, se jeví neplodným. Vlastní ho nepřijímají, ba naopak ho ze svého středu vylučují. Tajemství odmítnutí Ježíše z Nazaretu se nachází v srdci jeho příchodu mezi nás. Ale těm, kteří ho přijali, „dal moc stát se Božími dětmi“. Pod křížem vidí Jan, že se uskutečňuje to, co prohlašuje na začátku svého evangelia. Ježíš, „*spatřil matku a vedle ní učedníka, kterého miloval*“ (J 19,26), odevzdává matce nového syna a svěřuje milovanému učedníkovi matku. Evangelista dodává komentář: „*V tu hodinu ji onen učedník přijal k sobě*“ (19,27). To je „styl“, který od nás Ježíš žádá, aby mohl přijít mezi nás – *styl schopný přijímání a dávání života*.

Ježíš žádá, *aby rodina byla místem, které přijímá a dává život v plnosti*. Ona nedává jen život tělesný, ale otevírá se příslibu a radosti. Rodina se stane schopnou „přijetí“, pokud umí uchránit vlastní intimitu, historii každého jednotlivě, rodinné tradice, důvěru v život, naději v Pána. Rodina se stává „plodnou“, když umí předávat přijaté dary, když chrání rytmus každodenního života mezi prací a slavením, mezi něhou a láskou, mezi úsilím a nezištností. Toto je dar, který je přijímán v rodině – chránit a předávat život v páru a dětem.

Rodina má vlastní rytmus, jako tlukot srdce – je místem odpočinku a elánu, příchodu a odchodu, pokoje a snu, něhy a zodpovědnosti. Dvojice musí takovéto prostředí vytvořit dříve, než přijdou děti. Práce nesmí učinit domov opuštěným místem, ale rodina se má naučit žít a propojovat čas práce s časem slavení. Často se musí konfrontovat s vnějšími tlaky, které nedovolují zvolit si ideál, ale učedníci Páně jsou ti, kteří žítím

konkrétních situací umí dát smysl každé věci, i takové, kterou není možné změnit – jsou solí země. Obzvláště neděle by měla být *časem důvěry, svobody, setkání, odpočinku, sdílení*. Neděle je setkáním mezi mužem a ženou. Především je dnem Páně, časem modlitby, Božího slova, eucharistie, otevřenosti společenství a lásky. A tak i dny během týdne získají světlo neděle a slavení – bude méně rozptýlení a více setkání, méně spěchu a více rozhovorů, méně věcí a více přítomnosti. Prvním krokem tímto směrem je podívat se, jak obýváme náš dům, co děláme kolem našeho krbu. Je potřeba vysledovat, jaký je náš *domov*, a vzít v úvahu styl našeho *bydlení, volby*, které jsme tam udělali, *sny*, které jsme tam snili, *utrpení*, která žijeme, *boje*, které podporujeme, *naděje*, které živíme.

2. Tajemství Nazaretu. V této Galilejské vesnici Ježíš žije nejdelsí období svého života. Ježíš se stává mužem – s ubíhajícími léty prožívá mnohé lidské zkušenosti, aby je mohl všechny spasit – stává se jedním z nás, vstupuje do jedné lidské rodiny, žije třicet let úplného ticha, které se stávají zjevením tajemství nazaretské pokory.

Refrén, který otvírá úryvek, nastiňuje několika rysy „*nazaretské tajemství*“. *Je to místo k růstu v moudrosti a milosti Boží v kontextu jedné rodiny, která přijímá a dává život. „Dítě rostlo v síle a moudrosti a milost Boží byla s ním“.* Tajemství Nazaretu nám jednoduše říká, že Ježíš, *Slovo, které přichází z výsosti, Syn Otce*, se stal dítětem, přijímá naše lidství, vyrůstá jako chlapec v jedné rodině, *zažívá zkušenost religiozity a zákona, každodenní život řízený pracovními dny a sobotním odpočinkem, kalendář slavností. „Syn Nejvyššího“ se obléká do šatů zranitelnosti a chudoby*, je doprovázen pastýři a osobami, které vyjadřují naději Izraele. Tajemství Nazaretu je ale mnohem víc – je tajemstvím, které fascinuje veliké svaté, jako je Terezie z Lisieux a Charles de Foucauld.

Ostatně verš, který uzavírá příhodu, říká, že Ježíš „*se s nimi vrátil do Nazareta a poslouchal je. Jeho matka to vše uchovávala ve svém srdci. Ježíš prospíval na duchu i na těle a byl milý Bohu i lidem*“. Toto je hluboké tajemství Nazaretu – Ježíš, *zosobněné Boží slovo, se ponořil na třicet let do našeho lidství*. Lidská slova, rodinné vztahy, zkušenosti přátelství a konfliktnosti, zdraví a nemoci, radosti a bolesti se staly jazykem, který se Ježíš učí, aby hlásal *Boží slovo*. Odkud jinud než z rodiny a z prostředí Nazaretu pocházejí Ježíšova slova, jeho přirovnání, jeho schopnost pozorování pole, rolníka, který sází, zralé sklizně, ženy, která hněte těsto, pastýře, který ztratil ovci, otce se dvěma syny? Kde se Ježíš naučil své překvapivé schopnosti vyprávět, zobrazovat, přirovnávat, modlit se v životě a během života? Nepochází tato schopnost snad z Ježíšova ponoření se do života v Nazaretu? Proto říkáme, že *Nazaret je místem pokory a skrytosti*. Slovo se ukrývá, semínko sestupuje do lůna země a umírá, aby přineslo jako dar lásku samotného Boha, ba dokonce otcovskou tvář Boha. To je tajemství Nazaretu.

3. Rodinné vazby. Ježíš žije v *rodině ovlivněné judaistickou spiritualitou a věrností zákonu* – „Každý rok chodívali jeho rodiče o velikonočních svátcích do Jeruzaléma. Když mu bylo dvanáct let, šli tam, jak bylo o svátcích obyčejem“. Rodina a zákon jsou kontextem, kde Ježíš vyrůstá v moudrosti a milosti. Židovská rodina a judaistická religiozita, patriarchální rodina, domácí náboženství s ročními slavnostmi, se smyslem pro sobotu, s každodenní prací a modlitbou, se způsobem čisté a něžné lásky páru, dávají pochopit, jak Ježíš žil do hloubky svou rodinu.

Také my vyrůstáme v lidské rodině, uprostřed vztahů přijetí, kterými rosteme a odpovídáme na život a na Boží povolání. I my se stáváme tím, co jsme dostali. *Tajemství Nazaretu je všemi těmito vazbami dohromady* – rodina a religiozita, naše kořeny a náš lid, všední život a naše sny zítřka. Dobrodružství lidského života začíná od toho, co jsme dostali – život, domov, cit, jazyk, víru. Naše lidství je formováno rodinou *se svými bohatstvími i chudobou*.

E. Naslouchání učení církve

*Život rodiny s sebou přináší jedinečný, nový, kreativní styl k žití a prožívání v páru a k předávání dětem, s účelem přetváření světa. Evangelní způsob života v rodině působí uvnitř i vně církevního společenství tím, že dává zazářit chrismatu manželství, novému přikázání lásky k Bohu a k bližnímu. Evokativně nás vybízí **Familiaris Consortio, 64** k tomu, abychom znovu objevili rodinnější tvář církve a osvojili si „lidštější a bratrštější způsob vzájemnosti a soužití“.*

Evangelní způsob života v rodině

Křesťanská rodina ožívána a podporována novým přikázáním lásky má hlubokou úctu ke každému člověku, pro každého má pochopení a je ochotna mu pomoci. Vždycky v něm vidí jeho důstojnost osoby a Božího dítěte.

To se má uskutečňovat především mezi manželi a v rodině a k jejich dobru – každodenní snahou o zdokonalování pravého osobního společenství, které je podpíráno a živeno láskyplnou vnitřní sounáležitostí. Ta se pak musí rozšířit na větší společenství církve, ve které má křesťanská rodina domov. Díky lásce rodiny může a musí církev získávat stále více podobu domova a rodiny a osvojit si lidštější a bratrštější způsob vzájemnosti a soužití.

Láska se nezastavuje jen u bratrů ve víře, neboť „každý člověk je můj bratr“. V každém, zejména v chudém, slabém, trpícím, ukřivděném, umí láska odhalit Kristovu tvář, bratra, který potřebuje lásku a pomoc.

Má-li rodina sloužit člověku v duchu evangelia, musí výrazně uskutečňovat to, co píše 2. vatikánský sněm: „Aby taková služba lásky byla bezúhonná, a to i viditelně, je třeba vidět v bližním Boží obraz, k němuž je stvořen, a Krista Pána, neboť v skutku jemu se věnuje, cokoli se dá potřebnému.“

[**Familiaris Consortio, 64**]

F. Otázky pro rozhovor v páru a ve skupině

OTÁZKY PRO RODINU

1. Je naše rodina místem, které přijímá a dává život v plnosti v různých rozměrech lidských i křesťanských?
2. Jaká rozhodnutí děláme, aby naše rodina byla místem růstu v moudrosti a milosti Boží?
3. Jaké rodinné, citové a náboženské vztahy působí na růst našeho páru a našich dětí?

OTÁZKY PRO SKUPINU RODIN A KOMUNITU

1. Jaké jsou nové způsoby života dnešní rodiny mezi prací a slavením?
2. Podle jakých rozhodnutí a měřítek řídíme náš každodenní život?
3. Jaké komunikační a společenské potíže se musí překonat, aby rodina mohla být místem lidského a křesťanského růstu?
4. S jakými kulturními překážkami se setkáváme ve snaze předávat dobrý způsob života a víru?

G. Závazky pro život v rodině a ve společnosti

H. Spontánní modlitba. Otče náš

I. Závěrečná píseň

2. RODINA DÁVÁ ŽIVOT

A. Zpěv, úvodní přivítání

B. Vyzvání Ducha Svatého

C. Čtení Božího slova

²⁷Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem,
stvořil ho, aby byl obrazem Božím,
jako muže a ženu je stvořil (*Gn 1,27*).

¹⁸I řekl Hospodin Bůh: „Není dobré, aby člověk byl sám. Učiním mu pomoc jemu rovnou.“

¹⁹Když vytvořil Hospodin Bůh ze země všechnu polní zvěř a všechno nebeské ptactvo, přivedl je k člověku, aby viděl, jak je nazve. Každý živý tvor se měl jmenovat podle toho, jak jej nazve. Člověk tedy pojmenoval všechna zvířata a nebeské ptactvo i všechnu polní zvěř. Ale pro člověka se nenašla pomoc jemu rovná.

²¹I uvedl Hospodin Bůh na člověka mrákotu, až usnul. Vzal jedno z jeho žeber a uzavřel to místo masem.

²²A Hospodin Bůh utvořil z žeber, které vzal z člověka, ženu a přivedl ji k němu.

²³Člověk zvolal: „Toto je kost z mých kostí a tělo z mého těla! Ať muženou se nazývá, vždyť z muže vzata jest.“

²⁴Proto opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem (*Gn 2,18–24*).

D. Biblická katecheze

1. Jako muže a ženu je stvořil. Proč Bůh stvořil muže a ženu? Proč chtěl, aby se v lidském páru, více než v kterémkoli z dalších stvoření, zrcadlil jeho obraz? Muž a žena, kteří se milují celým svým bytím, jsou kolébkou, kterou Bůh vybral, aby do ní vložil svou lásku, aby každý syn a každá dcera, kteří se narodí na svět, ji mohli poznat, přijmout a žít ji, z pokolení do pokolení vzdávající chválu Stvořiteli.

Na prvních stranách Bible je zobrazeno dobro, které Bůh zamýšlel pro svá stvoření. Bůh stvořil muže a ženu *rovnocenné v důstojnosti, a přesto rozdílné* – jednoho pohlaví mužského a druhého pohlaví ženského. Podobnost sjednocená v rozdílnosti pohlaví dovoluje vstoupit do tvořivého dialogu, vytvořením životního svazku. Smlouva s Hospodinem znamená v Bibli to, co dává život národu ve vztahu ke světu a historii celého lidstva. To, co Bible učí o lidstvu a o Bohu, má kořeny v příběhu Exodu, ve kterém Izrael zakouší blízkost dobrotivého Boha a stává se jeho lidem tím, že souhlasí se spojením, ze kterého jedině pochází život.

Historie smlouvy Hospodina s jeho lidem osvětluje příběh stvoření muže a ženy. Oni jsou stvořeni pro *spojení, které se netýká jen jich samotných, ale zapojuje Stvořitele: „stvořil ho, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu je stvořil“.*

Rodina se rodí z páru zamýšleného, v samotné rozdílnosti pohlaví, jako *obraz Boží, obraz smlouvy*. V ní má jazyk těla velký význam, vypovídá něco o Bohu samém. Spojení, které jsou muž a žena v jejich rozdílnosti a vzájemném doplňování se povolání žít, je k obrazu a podobě Boha, který je spojencem svého lidu. Ženské tělo je určeno k tomu, aby toužilo po těle muže a přijalo ho, a naopak, to samé ale nejdříve platí pro „mysl“ a „srdce“. Setkání s osobou druhého pohlaví vždy vzbudí zvědavost, hodnocení, touhu upozornit na sebe, vydat ze sebe to nejlepší, ukázat vlastní hodnotu, postarat se, chránit...; je to setkání vždy dynamické, naplněné pozitivní energií, protože ve vztahu s druhým/s druhou objevujeme a rozvíjíme sebe sama. Mužská a ženská identita vypluje na povrch zvlášť, když se mezi nimi zrodí nadšení pro to setkat se a touha po vytvoření vztahu.

Ve vyprávění druhé kapitoly knihy Genesis Adam objevuje, že je mužem právě ve chvíli, kdy pozná ženu – setkání se ženou mu dává pochopit a pojmenovat to, že je mužem. Vzájemné poznání se muže a ženy poráží zlo samoty a zjevuje dobro manželského svazku. Oproti tomu, co tvrdí genderová ideologie, rozdílnost dvou pohlaví je velmi důležitá. Je předpokladem pro to, aby každý mohl rozvíjet své lidství ve vztahu a v interakci s druhým. Zatímco manželský pár se daruje úplně jeden druhému, zároveň se daruje dětem, které by se mohly narodit. Taková dynamika daru je ochuzena vždy, když je sexualita používána sobecky – když je vyloučena jakákoli otevřenost životu.

2. *Není dobré, aby člověk byl sám.* Aby zaplnil Adamovu samotu, stvořil pro něj Bůh „pomoc jemu rovnou“. V Bibli výraz „pomoc“ je víceméně spojovaný s Bohem, až se z něj stává pojmenování pro Boha samého. („*Hospodin je při mně, mezi mými pomocníky*“ – Ž 118,7); kromě toho pomocí se nemyslí nějaký vágní zásah, ale pomoc poskytnutá v ohrožení života. Tím, že Bůh stvořil ženu jako „pomoc jemu rovnou“, vytrhl člověka ze zla samoty, která zabíjí, a zasadil ho do spojení, které dává život – spojení manželského, ve kterém si muž a žena vzájemně dávají život; spojení rodičovského, ve kterém otec a matka předávají život dětem.

Muž a žena jsou *jeden pro druhého „pomocí“*, která „je na blízku“, podpírá, sdílí, komunikuje; způsobem, ve kterém je vyloučena jakákoli forma podřazenosti nebo nadřazenosti. Stejná důstojnost muže a ženy nepřipouští žádnou hierarchii a zároveň nevylučuje rozdílnost. Rozdílnost dovoluje muži a ženě vytvořit jednotu a toto spojení je činí pevnými. Jak učí kniha Sírachovcova: „*Kdo si bere takovou ženu, začíná mít jmění, pro sebe pomoc, oporu a odpočnutí. Kde není plot, tam bude majetek rozkraden, kde není žena, tam bude muž naříkat a bloudit*“ (Sír 36,24–25).

Muž a žena, kteří se milují v tělesné touze a něze stejně tak jako v hloubce jejich dialogu se stávají spojenci, kteří se poznávají jeden díky druhému, dodržují dané slovo a jsou věrní smlouvě, podporují se, aby uskutečňovali ten Boží obraz, ke kterému jsou povoláni jako muž a žena již od založení světa. Během života prohlubují komunikaci tělem i slovem, protože obojího je potřeba podobně jako vzduchu a vody. Muž a žena se musí vyhnout nástrahám ticha, otažitosti a nedorozumění. Ne zřídka, když pracovní rytmus vyčerpává, ubírá čas a energii péči o vztah mezi manželi – *proto je potřeba času na slavení, který oceňuje jednotu a život.*

Stvoření ženy probíhá, zatímco muž hluboce spí. Mrákota, kterou na něj Bůh uvádí, vyjadřuje jeho odevzdání se tajemství, které nemůže pochopit. Původ ženy zůstává zahalený v tajemství Boha, stejně jako pro každou dvojici zůstává tajemstvím původ jejich lásky, příčina jejich setkání a vzájemné přitažlivosti, která je vedla ke společenství života. Jedna věc se zdá jistá – *do vztahu páru Bůh vepsal „logiku“ své lásky*, ve které dobro vlastního života spočívá v darování se druhému/druhé.

Láska dvojice, tvořená přitažlivostí, partnerstvím, dialogem, přátelstvím, péčí... má své kořeny v Boží lásce, která již od počátku pomýšlela na muže a ženu jako na stvoření, které by Boha milovalo stejnou láskou i za cenu toho, že nástraha hříchu by mohla učinit jejich vztah obtížným a pochybným. Bohužel *hřích nahrazuje logiku lásky*, logiku sebedarování logikou moci, nadvlády, sobeckým utvrzením vlastního ega.

3. Stanou se jedním tělem. Protože je stvořena z žebra muže, je žena „kost z jeho kostí a tělo z jeho těla“. Z toho důvodu *žena sdílí slabost muže – tělo, ale i nosnou podpěru – kost*. Jeden komentář Talmudu si všímá toho, že „Bůh nestvořil ženu z hlavy muže, aby muže ovládala; nestvořil ji z chodidel, aby byla muži podřízená; ale stvořil ji z žebra, aby byla blízka jeho srdci“. Těmto slovům vytváří ozvěnu slova o „milované“ z Písni písní: „**Polož si mě na srdce jako pečeť,...**“ (8,6). V nich je vyjádřena hluboká a intenzivní jednota, o kterou usiluje a ke které je předurčena láska dvojice.

„Toto je kost z mých kostí a tělo z mého těla“ – muž pronáší tato svoje první slova před ženou. Až do této chvíle „pracoval“ na pojmenování zvířat, ale zůstával ještě sám, neschopný slov pronášených ve společenství. Když ale muž před sebou uvidí ženu, pronáší slova údivu, protože v ní rozpoznává velikost Boha a krásu citů. Společenství muže a ženy bohatému na údiv, vděčnost a solidárnost Bůh svěruje stvoření. *Spojení v lásce, stávají se v čase „jedním tělem“*.

Výraz „jedno tělo“ poukazuje jistě na dítě, ale ještě dřív evokuje společenství mezi osobami, které zcela spojuje muže a ženu až do chvíle, kdy vytváří novou skutečnost. Takto spojení se muž a žena mohou a mají dát k dispozici k předávání života, k přijetí; tím, že dávají život dětem, ale také tím, že se otevřou formám osvojení a adopce. Důvěrný vztah manželů je totiž původním místem předurčeným a Bohem chtěným, kde nejen že je život zplozen a kde se život rodí, ale kde je přijímán a kde se učí celé struktury citů a lidských vztahů.

V páru je přítomný údiv, přijetí, oddanost, útěcha v neštěstí a v samotě, svazek a vděčnost za úžasná Boží díla. A tak se stává příhodnou půdou, kam je lidský život zasazen, kde klíčí a přichází na svět. *Místo života, místo Boží* – lidská dvojice tím, že přijímá jeden druhého, uskutečňuje svoje určení ke službě stvoření a stává se stále více podobná Stvořiteli, na cestě ke svatosti.

E. Naslouchání učení církve

*V životě rodiny mezilidské vztahy mají základ a jsou živeny tajemstvím lásky. Křesťanské manželství, prostřednictvím kterého si muž a žena slibují, že se budou milovat v Hospodinu navždy a celým svým bytím, je pramenem, který živí a oživuje vztahy mezi všemi členy rodiny. Ne náhodou, v následujících úryvcích z **Familiaris Consortio** a z **Evangelium Vitae**, pro ilustraci tajemství domácího života, se objevují vícekrát výrazy „společenství“ a „dar“.*

Láska, pramen a duše rodinného života

Manželské společenství je základ, na kterém se buduje větší společenství rodiny – rodičů a dětí, bratrů a sester, příbuzných a jiných spolubydlících.

Toto společenství je založeno na přirozených poutech těla a krve. Přitom se lidsky dovršuje vznikem a zráním ještě hlubších a bohatších svazků ducha. Láska, oduševňující mezilidské vztahy různých členů rodiny, představuje vnitřní sílu, která tvoří rodinnou jednotu a společenství a činí je živými.

Křesťanská rodina je proto povolána získávat zkušenost nové, vlastní jednoty, která potvrzuje a zdokonaluje jednotu přirozenou a lidskou. Milost Ježíše Krista, „**prvorozeného z mnoha bratrů**“ (Ř 8,29), je

svou povahou a vnitřní dynamikou „milost bratrství“, jak ji nazývá svatý Tomáš Akvinský. Duch Svatý, vylitý ve svátosti, je živý zdroj a nevyčerpatelný pramen nadpřirozeného společenství, které shromažďuje věřící a spojuje je s Kristem i mezi sebou navzájem v jednotě Boží církve. Specifickým vyjádřením a uskutečněním tohoto církevního společenství je křesťanská rodina. Proto také může a má být nazývána „domácí církví“.

Všichni členové rodiny mají, každý podle svých darů, milost a odpovědnost denně budovat společenství osob tak, aby se rodina stala „školou plnějšího lidství“. To se děje starostlivou láskou k maličkým, k nemocným a starým, každodenní vzájemnou službou, sdílením dober, radostí i strastí. [**Familiaris Consortio, 21**]

Rodina je povolána k tomu, aby plnila svou specifickou úlohu v celém období života, od narození až do smrti. Je to skutečná „svatyně života, ... je místem, v němž může být život, dar Boží, přiměřeně přijímán a chráněn před nejrůznějšími útoky, jimž je vystaven, a kde se může rozvíjet v souladu s požadavky opravdového lidského růstu“. Z toho důvodu je úkol rodiny při vytváření kultury života *rozhodující a nenahraditelný*.

Rodina jakožto *domácí církev* je také povolána k tomu, aby hlásala, slavila a podporovala *evangelium života*. To se týká zvláště manželů, kteří mají předávat život na základě neustále obnovovaného uvědomění si *smyslu plození* jakožto jedinečné události, která ukazuje, že *lidský život je proto přijímán jako dar, aby byl zase dále darován*. Při tvoření nového života rodiče hledí na dítě jako na „plod vzájemného obdarování v lásce, dar, který je vzájemný a oboustranný, dar, který pochází z daru“.

Svůj úkol hlásat *evangelium života* uskutečňuje rodina především tím, že *vychovává děti*. Slovy i příkladem, v každodenních vztazích i možnostech volby, gesty i jasnými znameními rodiče vedou děti k opravdové svobodě, která se uskutečňuje v upřímném sebedarování, pěstují v nich úctu k druhému člověku, smysl pro spravedlnost, ochotu přijímat ostatní, smysl pro dialog a nezištnou pomoc, smysl pro vzájemné mezilidské vztahy a všechny ostatní hodnoty, které pomáhají prožívat život jako dar. Výchovná práce křesťanských rodičů má sloužit rozvoji víry dětí a pomáhat jim, aby realizovaly povolání, které od Boha přijaly. Rodiče mají také vychovávat děti k tomu, aby poznaly pravý smysl utrpení a bolesti, a vydávat o tom svědectví. To mohou splnit tehdy, budou-li schopni obracet pozornost na utrpení, které nás obklopuje, a ještě více, budou-li sami umět projevovat pochopení a poskytovat laskavou pomoc starým a nemocným lidem, kteří jsou v blízkém okruhu rodiny. [**Evangelium Vitae, 92**]

F. Otázky pro rozhovor v páru a ve skupině

OTÁZKY PRO RODINU

1. Jak žijeme touhu a něhu v našem vztahu?
2. S jakými překážkami se setkáváme na naší cestě k hluboké jednotě?
3. Jsme jako pár otevřeni dětem, společnosti, církvi?
4. K jaké maličkosti se můžeme rozhodnout pro zlepšení vzájemného porozumění?

OTÁZKY PRO SKUPINU RODIN A KOMUNITU

1. Jak podpořit v našem společenství hodnotu manželské lásky?
2. Jak podpořit komunikaci a vzájemnou pomoc mezi rodinami?
3. Jak pomoci těm, kteří mají potíže v životě páru a rodiny?

G. Závazky pro život v rodině a ve společnosti

H. Spontánní modlitba. Otče náš

I. Závěrečná píseň

3. RODINA PROŽÍVÁ ZKOUŠKY

A. Zpěv, úvodní přivítání

B. Vyzvání Ducha Svatého

C. Čtení Božího slova

¹³Když odešli, hle, anděl Hospodinův se ukázal Josefovi ve snu a řekl: „Vstaň, vezmi dítě i jeho matku, uprchni do Egypta a buď tam, dokud ti neřeknu; neboť Herodes bude hledat dítě, aby je zahubil.“ ¹⁴On tedy vstal, vzal v noci dítě i jeho matku, odešel do Egypta ¹⁵a byl tam až do smrti Herodovy. Tak se splnilo, co řekl Pán ústy proroka: „Z Egypta jsem povolal svého syna.“

¹⁹Ale když Herodes umřel, hle, anděl Hospodinův se ukázal ve snu Josefovi v Egyptě ²⁰a řekl: „Vstaň, vezmi dítě i jeho matku a jdi do země izraelské; neboť již zemřeli ti, kteří ukládali dítěti o život.“ ²¹On tedy vstal, vzal dítě i jeho matku a vrátil se do izraelské země. ²²Když však uslyšel, že Archelaos kraluje v Judsku po svém otci Herodovi, bál se tam jít; ale na pokyn ve snu se obrátil do končin galilejských ²³a usadil se v městě zvaném Nazaret – aby se splnilo, co je řečeno ústy proroků, že bude nazván Nazaretský (Mt 2, 13–15.19–23).

D. Biblická katecheze

1. Anděl se ukázal Josefovi ve snu. Dříve či později, různými způsoby, život rodiny bude zkoušen. Je proto potřebná moudrost, rozlišování a naděje, mnoho naděje často lidsky nepochopitelné. Utrpení, chyby, selhání jsou součástí naší podstaty jakožto stvoření poznamenaného zkušeností hříchu, který ničí veškerou krásu a kazí každé dobro. To ale neznamená, že jsme určeni k tomu, abychom tomu všemu podlehli, ba naopak, přijetí této naší přirozenosti nás pobízí k důvěře v dobrotivou Boží přítomnost, která umí tvořit všechno nové.

Úryvek z evangelia popisuje dramatickým způsobem cestu jedné rodiny, rodiny Ježíšovy, zdánlivě podobné mnohým jiným – maličký je v nebezpečí, v noci je nutné se okamžitě vydat na cestu do cizí země. Mladá rodina je nucena vydat se na neplánovanou, složitou a obavy vzbuzující cestu. Kolikrát se stane také dnes mnohým rodinám, že jsou nuceny opustit svá obydlí, aby mohly nabídnout svým dětem lepší životní podmínky a aby je uchránily od nebezpečí okolního světa. Možná ale příběh útěku do Egypta poukazuje na obecnější události, které se týkají všech rodin – nezbytnost *vydat se na cestu, která vede rodiče k jejich zralosti a děti do dospělosti*, v uvědomění si svého povolání; což se ne zřídka může stát za cenu i bolestivých rozhodnutí. Je to cesta utváření rodiny, přivádění na svět a vychovávání dětí, cesta strmá, obtížná, náročná, na které mnohé nesnáze, kterých není žádná rodina uchráněna, mohou někdy brát odvahy.

Ve vyprávění evangelia Ježíš odchází jako dítě a poté, co se vrací, získává jméno dospělého: „**bude nazván Nazaretský**“ (verš 23), pojmenování, které již předznamenává jeho osud spojený s křížem – tak také z cesty každé rodiny, na které rodiče zrají, se rodí dospělé děti, schopné přijmout samy za sebe své povolání. Na této cestě rodiny jsou *hlavními aktéry rodiče*, obzvláště otec, kteří jsou povoláni připravit dětem dobré podmínky pro život. Nutnost odjet je sdělena Josefovi jazykem snů. Ve snu (Mt 1,20–21) mu už bylo oznámeno Mariino těhotenství a byl vybudnut, aby ji přijal k sobě (srov. Mt 1, 20–21).

O Josefovi se toho ví málo, ale jedna věc je jistá: „**byl to muž spravedlivý**“ (Mt 1,19). Spravedlnost, ctnost mezilidských vztahů, staví na první místo ochranu bližního – tak se Josef, protože byl spravedlivý a nechtěl Marii vystavit hanbě, rozhodl propustit ji potají, místo toho, aby ji vystavil veřejnému soudu. V jednoduchosti svého srdce umí rozpoznat Boží plán a zahlédnout v událostech života rodiny Boží vedení. Základem je umět „naslouchat andělům“, *duchovně rozlišovat události a chvíle našeho rodinného života*, aby bylo pečováno o vztahy a ty byly upřednostňovány a uzdravovány. Rodina totiž žije z dobrých vztahů, ze vzájemných pozitivních pohledů, z úcty a vzájemně poskytované jistoty, z obrany a ochrany – takové prostředí umožňuje rozlišování a pohotové rozhodování, které zachraňuje život dítěte. To platí pro všechny rodiny, pro ty, které prožívají konkrétní nebezpečí, ale i pro ty, které žijí v situaci zdánlivě bezpečnější – rodiče musí usilovat o takový život pro své děti, který by je chránil před nástrahami a nebezpečími.

Anděl vybízí k probuzení, přijetí, útěku... a k důvěře, ve vytrvání v cizí zemi, dokud mu neřekne On, Hospodin. Josef přebírá zodpovědnost, je protagonistou vlastních událostí, ale necítí se sám, protože počítá *s pohledem Toho, který se stará o život všech lidí*. Důvěra v Boha ho nezabavuje toho, že přemýšlí, hodnotí situace, prochází celým procesem rozhodování se, ale spíše mu umožňuje žít každou situaci aniž by si někdy zoufal a nebo na situaci rezignoval. Josef je duchapřítomný, schopný čelit událostem a chránit život matky a dítěte, ale jedná také plně si vědom toho, že mu pomáhá účinná Boží ochrana.

2. Vezmi dítě i jeho matku. Josef poslechne, vezme dítě a jeho matku a odvede je daleko od nebezpečné situace. Král Herodes totiž, který měl být garantem života svého lidu, se ve skutečnosti změnil v pronásledovatele, před kterým se utíkalo. Také *dnes se rodina setkává s nebezpečnými a záluďnými nástrahami* – utrpení, chudoba, svévole, ale také přemrštěné pracovní vytížení, konzumní styl života, lhostejnost, opuštěnost a samota... *Celý svět se může jevit jako překážka*, v různých podobách nepřátelský životu maličkých. Každý rodič by chtěl učinit svět snazším, obyvatelnějším pro své děti a ukázat jim, že život je dobrý a hodný toho, aby byl žitý.

Péče věnovaná dětem, v jejich raném dětství, je hnána touto touhou – rodičům je líto, když děti pláčou, trpí a dělají všechno proto, aby zmírnili jejich bolest. Dělají, co mohou, aby život pro jejich děti byl krásným, aby byl darem, aby byl požehnaný v Božím jménu. Tady je význam cesty do Egypta – hledání bezpečného místa uprostřed noci, které má chránit před nástrahami, násilím, znovu dávat naději, dovolit *uchovat si správný obraz o Bohu a o životě*.

K této práci se zdá povolán na prvním místě otec – je to on, který se budí a přebírá iniciativu. Josefovi jsou svěřeni matka a dítě, on ví, že je musí oba odvést do Egypta, do bezpečí. „Vezmi dítě i jeho matku“, říká anděl dvakrát a text dvakrát opakuje tato slova. Tato slova zaznívají jako povzbuzení pro otce, aby překonávali nejistoty, aby vycházeli vstříc matce i dítěti a starali se o ně. Společenské vědy dnes znovu objevují rozhodující důležitost postavy otce pro celkový rozvoj dětí.

Otec, jak napovídá text, nachází svoji identitu a svoji roli, když chrání matku, neboli když se stará o vztah páru. Víme asi dobře, jak *je rodičovské porozumění rozhodující k ochraně, střežení a povzbuzování dětí*, víme asi také, jak je těžké pro muže chránit ženu od tisíce nocí samoty, ticha a nesdílitelnosti. Také tyto věci jsou nástrahami, které činí život dětí „obtížnějším“.

3. Odešel do Egypta. Cesta jedné rodiny – odejít z nepřátelské země do té obyvatelnější, Egypta, který v té době byl zemí otroctví a utrpení, ale také místem zjevení Hospodinovy lásky k svému lidu Izraeli.

Egypt naplňuje izraelskou představivost myšlenkami – je to země, ve které bylo poskytnuto přístřeší Jákobovi a jeho synům a ještě dříve jeho synu Josefovi, prodanému bratry, je to země, ve které lid trpěl otroctvím a zakusil osvobození. Také Mojžíš utekl z této země, která mu poskytla pohostinství. Anděl žádá Josefa, aby zachránil dítě, právě tam, skoro jakoby říkal – znova navštívené a obydlené nadějí a důvěrou, také místo smrti se může stát kolébkou života. Ale aby k tomu mohlo dojít, je nezbytná odvaha vrátit se tam a rozhodnutí bydlet v tomto nesnadném místě, povzbuzeni důvěrou v Boha živých. Víra v Boha je schopná dělat všechny věci nové a navrátit rodinám životaschopnost.

Josef vyráží „v noci“. V noci není nic vidět, jakoby byl člověk slepý, ale je možné slyšet a poslouchat hlas, který podporuje a dodává odvalu. Je mnoho „noci“, které se snášejí na život rodiny – ty naplněné sny dobrými i špatnými; ty, které vidí rodinu tápat ve tmě vztahu, který se stal obtížným; noci dětí v krizi, ve kterých se stávají němými, vzdálenými a nebo žalobci a rebely... téměř nerozpoznatelnými. Všechny tyto noci, jak učí vyprávění o útěku do Egypta, je možné překonat a dovést dítě do bezpečí natolik, nakolik je udržován s důvěrou nastražený sluch k Božímu slovu.

Od rodičů se žádá, aby chránili děti od *mnoha nocí svého vztahu*, svých problémů a od vlastních nocí dětí samotných, kolikrát velmi bolestných, z důvodů jejich rozhodnutí stavících se proti dobru. Obzvláště v těchto chvílích se otec stará o své dítě; a zachovává jistotu také v očích matky naplněných bolestí; o to, aby pro ně našel úkryt. Takovým úkrytem je ne zřídka samotné srdce otce a matky, ve kterém se obraz dítěte uchovává nedotčený a kde rodiče mohou znovu nalézt trpělivost a naději k tomu, aby ho nepřestali milovat.

Ježíš umírá v Jeruzalémě, ve stejné zemi, ze které byl odveden, aby byl zachráněn, prostřednictvím stejné moci, od které ho rodiče uchránili. *V životě každé rodiny přichází chvíle, ve které se rodiče musí vzdálit.* Když vykonají svoji službu a doprovodí dítě k rozpoznání svého povolání, je dobré, aby se vzdálili a nechali prostor pro Boží vůli. Rodina není věčná a poté, co bylo dítě vedeno k rozpoznání svého povolání, v důvěře v dobro, které přijalo, musí ho povzbudit k tomu, aby odešlo, aby se vydalo na svoji cestu mimo rodinu. Rodiče prochází zkouškou vlastní moudrosti v diskrétnosti jejich přítomnosti, v umění se vzdálit, které nikdy neznamená opuštění, ale je formou úcty a svobody, která připravuje budoucnost světa.

Opět ve snu Josef pochopí, že přišla chvíle, kdy musí dovést rodinu do Izraele. Moudře rozvažuje, hodnotí situaci a – osvícený tajemným proroctvím – se rozhodne usadit v Nazaretu, v místě bezpečnějším, než je Judsko. Sen je znova místem zjevení a vítězství nad překážkami a násilím, ačkoli je téměř neviditelný a téměř nepodstatný, stává se místem *pozorného a odvážného rozlišování* a daří se mu porážet dobře viditelnou a mnohem výraznější a pevnější zbraň moci. Nic nemůže dát šach Boží prozřetelnosti, která je schopná zachránit i z těch nejtěžších a nejnebezpečnějších situací ty, kteří se jí svěřují do ochrany. On je přítomný v nocích našich rodin a v běhu událostí skrytých a mnohokrát temných vytváří svůj obraz spásy.

E. Naslouchání učení církve

Odstavec 77 z Familiaris Consortio zobrazuje působivou fresku „nocí rodin“, které se snášejí na jakoukoli etapu života a období existence. Text pomáhá tomu, aby se v každé části světa porozumělo tamním těžkostem rodin současné doby, a to s důvtipem a soucitným srdcem. S ohledem na pastorační obavy Otců koncilu zaměřuje velká citlivost Jana Pavla II. „pohled“ církve k láskyplnému zkoumání utrpení a námahy, které prostupují život rodiny, a žádá také dnes své pastýře, laické úřady a rodiny, aby rozšířili „pohled“ církve na nespočetný dav, který je jako „stádo bez pastýře“.

Podporovat rodinu v těžkostech

Podle příkladu Krista, dobrého Pastýře, je třeba vynaložit ještě více velkodušnosti, pochopení a moudrosti při pastoraci rodin, které se často nezávisle na vlastní vůli nebo pod tlakem různých okolností potýkají s objektivně svízelným postavením...

Sem patří například rodiny těch, kteří se kvůli práci vystěhovali z domova, kteří musí být dlouho nepřítomni, např. vojáci, námořníci, ti, kteří jsou na cestách; dále rodiny vězňů, uprchlíků nebo exulantů; rodiny živořící na periferiích velkoměst; rodiny bez přístřeší, bez přátel, rodiny neúplné, tam kde chybí jeden z rodičů; rodiny s dětmi tělesně či duševně postiženými nebo propadlými drogám; rodiny alkoholiků; rodiny, které byly vykořeny ze svého kulturního a společenského prostředí nebo jsou v nebezpečí, že je ztratí; rodiny diskriminované z politických nebo jiných důvodů; ideologicky rozdělené; rodiny, které mají jen těžko styk s farností; které jsou pro svou víru vystaveny pronásledování nebo příkoří; rodiny s nezletilými manželi; staří lidé, kteří jsou nezřídkou nuceni žít osaměle nebo bez přiměřených existenčních prostředků.

Jiný druh těžkostí, při kterých potřebuje rodina pomoc církevního společenství a jeho pastýřů, může vyvolat: neklidná a leckdy bouřlivá puberta dětí spojená s postojem odporu; děti, které opustily rodinnou výchovu po uzavření sňatku; nepochopení nebo nedostatek lásky ze strany nejbližších; opuštění jednoho manžela druhým manželem; smrt partnera a s ní spojená bolestná zkušenost vdovství nebo smrt jiného rodinného příslušníka, která zraní nebo od základu změní strukturu rodiny. [*Familiaris Consortio*, 77]

F. Otázky pro rozhovor v páru a ve skupině

OTÁZKY PRO PÁR

1. Jakými zkouškami v rodině v současnosti procházíme? Jak je prožíváme?
2. Jakým jsem mužem pro matku svých dětí? Jakou jsem ženou pro otce svých dětí? Jakými rodiči jsme pro naše děti?
3. Jak můžeme růst jako dvojice v důvěře a naději díky obtížným situacím a utrpení?
4. K jakému malému předsevzetí se můžeme rozhodnout?

OTÁZKY PRO SKUPINU RODIN A KOMUNITU

1. Jaké jsou hlavní hrozby pro rodiny naší společnosti a kultury?
2. Jak můžeme učinit svět lepším pro naše děti?
3. Jak můžeme v našem společenství posílit naději v budoucnost?

G. Závazky pro život v rodině a ve společnosti

H. Spontánní modlitba. Otče náš

I. Závěrečná píseň

4. RODINA OŽIVUJE SPOLEČNOST

A. Zpěv, úvodní přivítání

B. Vyzvání Ducha Svatého

C. Čtení Božího slova

⁴³Slyšeli jste, že bylo řečeno: „Milovati budeš bližního svého a nenávidět nepřítele svého.“

⁴⁴Já však vám pravím: Milujte své nepřátele a modlete se za ty, kdo vás pronásledují,

⁴⁵abyste byli syny nebeského Otce, protože on dává svému slunci svítit na zlé i dobré a déšť posílá na spravedlivé i nespravedlivé.

⁴⁶Budete-li milovat ty, kdo milují vás, jaká vás čeká odměna? Což i celníci nečiní totéž?

⁴⁷A jestliže zdravíte jenom své bratry, co činíte zvláštního? Což i pohané nečiní totéž?

⁴⁸Bud'te tedy dokonalí, jako je dokonalý váš nebeský Otec.

¹Varujte se konat skutky spravedlnosti před lidmi, jim na odiv, jinak nemáte odměnu u svého Otce v nebesích.

²Když prokazuješ dobrodiní, nechtěj budit pozornost, jako činí pokrytci v synagógách a na ulicích, aby došli slávy u lidí, amen, pravím vám, už mají svou odměnu.

³Když ty prokazuješ dobrodiní, ať neví tvá levice, co činí pravice,

⁴aby tvé dobrodiní zůstalo skryto, a tvůj Otec, který vidí, co je skryto, ti odplatí (Mt 5,43–6,4).

D. Biblická katecheze

1. Slyšeli jste, že bylo řečeno... Já však vám pravím: ... Proč vychovávat naše děti k štědrosti, pohostinnosti, vděčnosti, službě, solidárnosti, míru a všem těmto společenským ctnostem tak důležitým pro kvalitu jejich lidského života? Jaké výhody z toho budou mít? Poroste snad jejich bohatství, prestiž, jistota? A nebo jen pěstováním těchto ctností budou mít lidé na zemi budoucnost? Tyto ctnosti vyrůstají díky vytrvalosti těch, kteří jako rodiče vychovávají naše generace k dobru. Křesťanská zvěst nám dodává odvahu k něčemu většímu, krásnějšímu, riskantnějšímu, nadějnějšímu – *lidstvu rodin, které může obnovit společnost podle Stvořitelova obrazu*, díky té božské jiskře, která je v něm přítomná a kterou ani hřích neodňal. Boží láska nás vybízí na cestu lásky k nepříteli, obětavosti k neznámému, štědrosti přesahující nutné. Rodina se podílí na vrchovaté štědrosti našeho Boha – proto se může dívat dál, prožívat větší radost, silnější naději, má větší odvahu do rozhodování.

Mnohá Ježíšova slova zaznamenaná v evangeliích osvětlují rodinný život. Ostatně, vědomosti týkající se lidského života nabyli díky rodinnému prostředí, ve kterém strávil velkou část svého života – tam poznal různorodost citů, zažil pohostinnost, něhu, odpuštění, štědrost, obětavost. Ve své rodině zjistil, že je lepší dávat než žádat, odpouštět než se mstít, nabízet spíše než shromažďovat, vydávat se až do krajnosti a nešetřit ani vlastní život. Hlásání Království, ze strany Ježíše, se rodí v blízkosti jeho přímé zkušenosti života v rodině a zahrnuje všechny vztahy, počínaje právě těmi rodinnými, a projasňuje je novým světlem a rozšiřuje je za hranice starých ustanovení. Ježíš zve k překonávání sobeckého pohledu na rodinná a společenská pouta, k rozšíření citů za úzký okruh vlastní rodiny, aby se staly kvasem spravedlnosti v životě společnosti.

Rodina je první školou citů, kolébkou lidského života, kde lze čelit zlu a kde zlo může být poraženo. Rodina je vzácným pramenem dobra pro společnost. Ona je semenem, ze kterého vyrůstají další rodiny povolané ke zlepšování světa. Rodinná pouta mohou ale bránit rozvoji společnosti, pokud se rodina uzavírá do sebe a nezanechává žádné dědictví pro budoucnost společnosti.

Ježíš chce osvobodit rodičovský pár a rodinu od pokušení uzavřít se do sebe – „Budete-li milovat ty, kdo milují vás..., jestliže zdravíte jenom své bratry, co činíte zvláštního?“ Revolučními slovy Ježíš připomíná svým posluchačům „odvěkou“ podobnost Bohu a vybízí je, aby byli pro druhé obětaví podle Božího způsobu přesahující hranice obav a strachů, kalkulací a záruk vlastního prospěchu.

S údivem toho, kdo mu naslouchá, Ježíš učí, jak je možné být dětmi k otcově podobě. On nám odnímá strnulost rezignace a sobectví a rozhodně nám říká, že milovat nepřítel a modlit se za toho, kdo nás pronásleduje, je to, k čemu nás přivádí, abychom mohli vykořenit z našeho srdce násilí odpouštěním zranění, aby naše štědrost mohla překonat logiku pouhé ekonomiky výměny.

2. Abyste byli syny nebeského Otce. Ježíš žádá tento jedinečný způsob života a zjevuje, že lidé jsou předurčení právě k dosažení takové velikosti. Důvěřuje, že rodiny, jako Boží obraz, jsou schopné se vydat cestou jeho lásky.

V rodině se vychovává k tomu, aby se říkalo „děkuji“ a „prosím“, aby byl člověk štědrý a ochotný, aby půjčoval svoje věci, aby byl pozorný k potřebám a citům druhých, aby bral v úvahu námahu a těžkosti toho, kdo je na blízku. V malých činnostech všedního života se dítě učí vytvářet dobré vztahy s druhými a žít ve vzájemném sdílení. *Podporovat osobní ctnosti je první krok k výchově ke společenským ctnostem.* V rodině se učí malé děti, aby půjčovaly hračky, aby pomáhaly svým spolužákům ve škole, aby se ptaly zdvořile, aby se nevysmívaly slabším, aby byly štědré v nezištné pomoci. Proto se dospělí snaží dávat příklad pozornosti, obětavosti, štědrosti, altruismu. Tak se rodina stává prvním místem, kde se učí smysl pro opravdovou spravedlnost, solidárnost, střídmost, jednoduchost, čestnost, opravdovost a poctivost spolu s velkým smyslem pro dějiny člověka a dějiny polis (*ve starověkém Řecku městský stát – pozn. překl.*).

Rodiče, stejně jako Josef a Maria, s údivem pozorují sebejistý přístup svých dětí ke světu dospělých. Tehdy se děti ukazují jako ti, kteří mohou být i pro dospělé překvapivými učiteli. – „Po třech dnech jej našli v chrámě, jak sedí mezi učiteli, naslouchá a dává jim otázky. Všichni, kteří ho slyšeli, divili se rozumnosti jeho odpovědí“ (L 2,46–47). Stejně jako nazaretská rodina tak každá rodina dává společnosti prostřednictvím svých dětí bohatství lidství, které žila a které zahrnuje schopnost milovat nepřítel, odpouštět bez pomsty, radovat se z úspěchu druhých, dávat víc, než je žádáno...

V rodině, v konkrétních situacích dochází k rozdělení a svárům, i v ní vznikají nepřátelé, nepřitelem může být manžel, rodič, dítě, bratr, sestra... V rodině ale také bývá vzájemná láska, upřímně je přáno dobro druhým, když někdo trpí, ostatní trpí s ním, rodina se obvykle modlí za ty, kteří ji zraňují, je zde ochota vzdát se vlastních věcí ve prospěch štěstí druhých, zde lze pochopit, že život je krásný, když je zaměřen na dobro druhých.

Rodina tvoří „první a životodárnou buňku společnosti“ (FC 42), protože v ní se učí, jak důležité jsou vztahy s ostatními, v rodině se člověk učí, že síla citů nemůže zůstat ohraničená „mezi námi“, ale je určena k širšímu horizontu života společnosti. City, které jsou prožívány jen uvnitř malé buňky rodiny, se jen opotřebují, a místo aby rodinu rozvíjely, ji spíše dusí. To, co rodinu oživuje, je otevřenost vztahů a šíře citů, které v opačném případě uzavírají a umrtvují!

3. Tvůj Otec, který vidí, co je skryto. Ochrana rodinných vztahů je lépe zaručena, pokud je člověk dobrý a štědrý k ostatním rodinám, pozorný k jejich zraněním, k problémům jejich dětí, i pokud jsou odlišné od problémů vlastních dětí. Mezi rodiči a dětmi, mezi manželem a manželkou *dobro narůstá v takové míře, v jaké se rodina otvírá společnosti* a propůjčuje svoji pozornost a pomoc potřebám druhých. Tímto způsobem rodina získává důležitou motivaci, aby plnila svoji společenskou funkci a stala se základem a hlavním zdrojem společnosti. Získaná schopnost milovat překonává často hranice vlastní rodiny. Pár se stává ochotným ke službě a výchově dalších dětí, kromě těch vlastních – i tímto způsobem se muž a žena stává otcem a matkou pro mnohé.

„Bud'te tedy dokonalí, jako je dokonalý váš nebeský Otec“ – dokonalost, která přibližuje rodinu k nebeskému Otci, je taková, která dává život i mimo vlastní rodinu, stopa přetéající lásky, kterou Bůh zahrnuje své stvoření.

Mnohé rodiny otvírají dveře k pohostinnosti, starají se o obtíže a chudobu druhých. Nebo jednoduše zaklepu na dveře souseda, aby se zeptaly, zda nepotřebuje pomoc, věnují oblečení, které je ještě v dobrém stavu, poskytnou místo spolužákům dětí, aby si mohli dělat úkoly... A nebo navíc přijmou dítě, které nemá rodinu, pomáhají udržet rodinné teplo tam, kde zůstal jen otec nebo matka, sdružují se, aby podporovaly další rodiny v tisíci každodenních těžkostech, a učí tak děti podporovat toho, který se liší rasou, jazykem, kulturou, náboženstvím. Tak je vytvářen svět krásnější, obyvatelný pro všechny a kvalita života se zvyšuje pro celou společnost.

Ne náhodou text evangelia v souvislosti s dokonalostí hovoří o almužně, která v antických dobách představovala v ekonomii obživy praxi společenské spravedlnosti, způsob, jak rozdělit suroviny. Ježíš vybízí, aby nebylo vyhledáváno uznání u druhých a nebyl tak chudý používán k získání prestiže, ale aby člověk jednal ve skrytosti. Ve skrytosti srdce utvrzuje setkání s Bohem vlastní identitu dítěte, podobného Otci; je to vysoká meta, zdánlivě nedosažitelná, ale kterou život v rodině přibližuje.

E. Naslouchání učení církve

*Rodina přináší společnosti dar, vzácný plod nezištné lásky, která se projevuje v jemnosti, dobrotě, službě, vzájemné úctě. Na druhou stranu, jak ukazuje následující úryvek z **Familiaris Consortio**, se učení církve vždy snažilo osvětlit fakt, že kromě školy citů je rodina také viděna jako „první škola ctností společenských“. Specifikem rodiny je jedinečnost, která pozitivně ovlivňuje dobré fungování společnosti a její stabilitu.*

Společenský úkol rodiny

Rodina je živě, organicky spojena se společností. Neboť svým úkolem sloužit životu tvoří její základ a stálou živnou půdu. V rodině totiž vyrůstají občané a tam také nalézají svou první školu společenských ctností, které znamenají život a rozvoj společnosti. Vyplývá tedy z povahy a povolání rodiny, že se nesmí uzavírat do sebe, ale musí být otevřená jiným rodinám a společnosti a takto přijímat svůj společenský úkol. Sama zkušenost společenství a účasti, kterou se má vyznačovat každodenní život v rodině, je prvním a základním přínosem pro společnost. Vztahy mezi členy rodinného společenství jsou poznamenány a řízeny požadavkem nezištného sebeobětování, které u všech členů a u každého jednotlivě respektuje a podporuje osobní důstojnost jako jediné rozhodující měřítko hodnot. Z toho pramení srdečná přichylnost a setkání v rozhovoru, nesobecká ochota pomoci a velkorysá vůle sloužit druhým i hluboce pociťovaná vzájemnost. [**Familiaris Consortio**, 42,43]

F. Otázky pro rozhovor v páru a ve skupině

OTÁZKY PRO PÁR

1. Jakým hodnotám se učí naše děti z našeho způsobu života?
2. Jakou pozornost věnuje naše rodina životu společnosti?
3. Jak pomáháme chudým a potřebným?

OTÁZKY PRO SKUPINU RODIN A ŠIRŠÍ SPOLEČENSTVÍ

1. Jaké jsou naléhavé potřeby našeho společenství?
2. Co dobrého můžeme udělat pro potřebné?
3. Kterým rodinám můžeme pomoci? Jak?

G. Závazky pro život v rodině a ve společnosti

H. Spontánní modlitba. Otče náš

I. Závěrečná píseň

5. PRÁCE A SLAVENÍ V RODINĚ

A. Zpěv, úvodní přivítání

B. Vyzvání Ducha Svatého

C. Čtení Božího slova

²⁶I řekl Bůh: „Učiňme člověka, aby byl naším obrazem podle naší podoby. Ať lidé panují nad mořskými rybami a nad nebeským ptactvem, nad zvířaty a nad celou zemí i nad každým plazem plazícím se po zemi.“

²⁷Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu je stvořil.

²⁸A Bůh jim požehnal a řekl jim: „Plodte a množte se a naplňte zemi. Podmaňte ji a panujte nad mořskými rybami, nad nebeským ptactvem, nade vším živým, co se na zemi hýbe.“

²⁹Bůh také řekl: „Hle, dal jsem vám na celé zemi každou bylinu nesoucí semena i každý strom, na němž rostou plody se semeny. To budete mít za pokrm.“

³⁰Veškeré zemské zvířata i všemu nebeskému ptactvu a všemu, co se plazí po zemi, v čem je živá duše, dal jsem za pokrm veškerou zelenou bylinu.“ A stalo se tak.

³¹Bůh viděl, že všechno, co učinil, je velmi dobré. Byl večer a bylo jitro, den šestý. ¹Tak byla dokončena nebesa i země se všemi svými zástupy. ²Sedmého dne dokončil Bůh své dílo, které konal; sedmého dne přestal konat veškeré své dílo. ³A Bůh požehnal a posvětil sedmý den, neboť v něm přestal konat veškeré své stvořitelské dílo. ⁴Toto je rodopis nebe a země, jak byly stvořeny (Gn 1, 26–31, Gn 2,1–4).

D. Biblická katecheze

1. I řekl Bůh: Učínme člověka. Biblické vyprávění o počátcích představuje stvoření člověka, muže a ženy, jako díla Božího, plodu jeho práce. Bůh tvoří člověka, pracuje jako hrnčič, který modeluje hlínu (Gn 2,7). A také když dává život svému lidu Izraeli tím, že ho osvobozuje z otroctví Egypta a vede ho do země zaslíbené, Boží dílo se podobá pastýři, který vede své stádo na pastvu (srov. Ž 77,21).

Stvořitelská práce Boží je doprovázena jeho slovem, nebo spíše je uskutečňována prostřednictvím jeho slova: „Učínme člověka, aby byl naším obrazem podle naší podoby...“ *To, co Bůh činí, není především „používáno“, ale kontemplováno.* Pozoruje to, co učinil, až do chvíle, kdy rozpoznává nádheru stvořeného, raduje se z krásy dobra, které stvořil. V jeho očích je dílo vnímáno jako mistrovské dílo.

Ten, kdo ještě umí žasnout nad nádherou světa, znova prožívá určitým způsobem radost Boží. Ještě dnes ten, kdo umí pozorovat v jednoduchosti a s vírou krásu vesmíru, zve k rozpoznání Boží ruky a pochopení, že se nejedná o dílo náhody, ale o láskyplné dílo Stvořitele pro lidské stvoření, které nejenže je „dobré“ jako všechno ostatní, ale je „velmi dobré“.

Slovo, které doprovází Boží stvoření, by nemělo chybět ani pracujícímu člověku – nemělo by se nikdy stát, že práce zadusí člověka tak, že ho umlčí! Pokud je pracující zbaven práva mluvit, řítí se do podmínek otroctví, kterému je zakázáno radovat se ze své práce, protože všechny její plody jsou mu zabaveny majitelem.

Člověk musí pracovat, aby mohl žít, ale *podmínky pro práci musí zabezpečit, ba i podpořit důstojnost jeho osoby.* Trh práce dnes nutí nemálo lidí, především mladé lidi a ženy, do situací neustálé nejistoty a brání jim pracovat s takovou stabilitou a jistotou ekonomického a sociálního řádu, které jediné mohou zaručit mladým generacím možnost založit rodinu a do rodiny přivést děti a vychovat je.

Výhodná „flexibilita“ práce žádaná takzvanou „globalizací“ neospravedlňuje přetrvávající „nejistou práci“ pro toho, jehož jedinou „hnací silou“ je mít zdroj k zajištění nezbytných potřeb pro život svůj a své rodiny. Odpovídající sociální opatření a mechanismy ochrany by měly zajistit, aby především rodiny, které prožívají vypjaté situace, jako například mateřství, nebo nesnadné situace, jako je nemoc a nezaměstnanost, mohly počítat s rozumným ekonomickým zajištěním.

2. Bůh jim řekl... naplňte zemi a podmaňte si ji. Stvoření „velmi dobré“ nemá být člověkem jen kontemplované, ale má také vybízet ke spolupráci. Práce je fakticky pro každého člověka povoláním spolupodílet se na Božím díle. Proto je pravým a samotným místem posvěcení. Přetvářením reality člověk uznává, že svět pochází od Boha, který ho zapojuje do díla, aby dokončil Bohem započaté dobré dílo. To znamená například, že tíživá nezaměstnanost, plod současné ekonomické krize, nejen že zbavuje rodiny nezbytných prostředků obživy, ale bere a nebo zmenšuje pracovní zkušenosti, zabraňuje člověku v tom, aby rozvíjel naplno sebe sama.

Ne práce si má podmanit člověka, ale člověk je povolán si skrze práci „podmanit“ zemi (Gn 1,28). Celá zeměkoule je člověku k dispozici, aby prostřednictvím svého důvtipu a nasazení objevil zdroje nezbytné k životu a vhodně je používal. V tom případě, dnes více než dříve, nesmíme zapomínat, že *země byla svěřena Bohem jako zahrada, aby si jí člověk vážil a obdělával ji* (Gn 2,7).

Zodpovědné používání zdrojů země způsobem podporujícím obnovitelné zdroje se dnes stalo otázkou číslo jedna – „otázkou ekologie“. Poškození životního prostředí mnohých míst planety, nárůst znečištění a další negativní faktory jako oteplování planety zvoní jako zvony na poplach vědecko-technickému pokroku, který nedbá na vedlejší účinky svého snažení. Studium průmyslové, zemědělské a urbanistické politiky, která

staví do centra člověka a ochranu stvořeného, je nezbytnou podmínkou k tomu, aby byl rodinám zaručen už dnes a obzvláště pro budoucnost svět obyvatelný a přívětivý.

Poté co Bůh pracoval šest dní na stvoření světa a člověka, sedmý den odpočívá. Odpočinek Boha připomíná člověku nutnost přerušení práce, aby osobní náboženský, rodinný a komunitní život nebyl obětovaný modlám shromažďování bohatství, kariérního postupu, růstu moci. Nežije se jen z pracovních vztahů ekonomicky výhodných. Je potřeba pracovat na nezištných vztazích rodinné náklonnosti a příbuzenských a přátelských poutech.

Bohužel na západě převládající kultura spěje stále více k vážení si jedince jen jako užitečného pro společnost produkce a konzumu – jen jako obzvláště produktivní, ochotný k přesunům a flexibilní k pracovní době spotřebuje člověk průměrně více než ti, kteří žijí v rodině.

3. Učiňme člověka, aby byl naším obrazem podle naší podoby. Stvořený k obrazu a podobě Boží (Gn 1,26) člověk jako Bůh pracuje a odpočívá. Poklidný čas odpočinku a radostný čas slavení je taky prostorem pro vzdávání díků Bohu stvořiteli a Spasiteli. Přerušením práce si lidé připomínají a zakoušejí, že na počátku jejich pracovní činnosti je tvořitelská činnost Boží. *Kreativita člověka má své kořeny v Bohu stvořiteli – jen On dokáže tvořit z ničeho.*

Spočínutím v Bohu lidé také znovu objevují správnou míru času práce a času pro vztah s bližními. Pracovní činnost je ve službě nehlubších vztahů, které Bůh chtěl pro lidské stvoření. Vydělaný chléb není jen pro nás samotné, ale dává obživu ostatním, se kterými žijeme. Prostřednictvím práce manželé vyživují svůj vztah a život svých dětí. Práce, mimo jiné, je také *skutkem spravedlnosti, kterým se lidé podílejí na dobru společnosti a přispívají k obecnému dobru.*

Nezištný čas mezilidských a společenských vztahů, odpočinek od práce je vhodnou příležitostí k živení rodinných vztahů a také pro vytváření přátelských vztahů s dalšími rodinami. Ve skutečnosti denní pracovní rytmy diktované konzumní ekonomikou omezují a téměř ruší, obzvláště u určitých profesí, prostor pro společný život, především v rodině. Zdá se, že současné životní podmínky popírají to, co zde do této chvíle bylo řečeno. Očekávalo se, že s technickým pokrokem by se mohl prodloužit volný čas. Zběsilé pracovní rytmy, cesty za prací a návraty domů snižují drasticky prostor pro vzájemný rozhovor a sdílení mezi manželi a možnost být s dětmi. Mezi nejobtížnější výzvy v ekonomicky rozvinutých zemích patří: *vyvážit čas pro rodinu a čas pro práci.* Zatímco nesnadným úkolem rozvíjejících se zemí je zvýšení produktivity aniž by ztratily bohatství mezilidských, rodinných a komunitních vztahů, vyřešení a usmíření vztahu rodina-práce v kontextu migrace za prací v zahraniční nebo ve své zemi.

4. Bůh jim požehnal... Z vyprávění o stvoření vystupuje úzký vztah mezi manželskou láskou a pracovní činností – skutečně Boží požehnání se týká plodnosti dvojice a vlády nad zemí. Dvojí požehnání zve *k uznání dobra života rodinného a pracovního.* Dodává tedy odvalu k tomu hledat způsob života vyrovnaného a harmonického ve vztahu rodiny a práce. V dnešní době nechybí snahy, které míří tímto směrem, například tam, kde je možná nebo příznivá práce na částečný úvazek nebo možnost dovolené či uvolnění se z práce tak, aby byla s pracovními povinnostmi a odpovídala potřebám rodiny. Také flexibilní pracovní doba může podpořit správné vyvážení mezi potřebami rodiny, spojené především s péčí o děti, a potřebami pracovními.

Požehnání je dané manželům, *aby byli plodní a získávali plody z úrodné země.* Rodina, Bohem požehnaná, je povolána k tomu, aby rozpoznala dary, které přijímá od Boha. Konkrétní způsob, jak pamatovat na dobrotivou činnost Boha, původce každého dobra, je modlitba, kterou se rodina modlí před jídlem. Shromáždit se společně k chvále a díkůvzdání Bohu za jídlo je velmi jednoduchým, ale i hlubokým gestem – je to vyjádření vděčnosti Nebeskému Otci, že se stará o své děti na zemi a štědře je obdarovává milostí vzájemné lásky a chlebem pro život.

E. Naslouchání učení církve

*Nejen práce, ale i samotný sváteční odpočinek představují základní právo a zároveň nezbytné dobro pro jedince a jejich rodiny – tolik v posynodální papežské exhortaci **Sacramentum caritatis**. Muž a žena znamenají víc než jejich práce – jsou stvoření pro společenství a setkání. Neděle je tedy představena ne už jako přestávka před námahou, určená k tomu, aby byla vyplněna bouřlivou činností nebo výstředními zkušenostmi, ale spíše jako den odpočinku, který otvírá prostor k setkání, dává poznat druhého, umožňuje věnovat čas rodinným vztahům, přátelům a modlitbě.*

Smysl odpočinku a práce

Je důležité, zvláště v naší době, připomenout si, že den Páně je také dnem odpočinku od práce. Velice si přejeme, aby jej i občanská společnost jako takový uznala a aby bylo možné uvolnit se od pracovních aktivit aniž by byl za to člověk penalizován. Křesťané ovlivněni židovskou tradicí a jejím chápáním sabatu spatřovali ve dni Páně také den odpočinku od každodenní námahy. To má svůj přesný význam, protože se tím relativizuje práce, která má svůj účel v člověku, nikoli naopak: *práce je pro člověka, a nikoli člověk pro práci*. Je snadné vytušit, jakou ochranu to člověku přináší a jak ho to osvobozuje od případného zotročení. Jak jsem již prohlásil, „práce získává prvořadý význam pro realizaci člověka a pro rozvoj společnosti, a proto je potřebné, aby se organizovala a vykonávala za plného respektování lidské důstojnosti a ve službě obecnému dobru. Zároveň je nevyhnutelné, aby se člověk nenechal prací pohltit a aby si z ní neudělal božstvo v domnění, že v ní najde poslední a definitivní smysl života“. V den zasvěcený Bohu člověk pochopí smysl svého života i svých pracovních činností. [**Sacramentum caritatis**, 74]

F. Otázky pro rozhovor v páru a ve skupině

OTÁZKY PRO PÁR

1. Cítíme se realizováni v naší pracovní činnosti?
2. Sdílíme se s našimi pracovními zkušenostmi?
3. Zasahuje vykonávání naší profese do našeho manželského vztahu a do vztahů v rodině?
4. Máme ve zvyku se modlit před jídlem? Jaký význam přikládáme modlitbě před jídlem?

OTÁZKY PRO SKUPINU RODIN A KOMUNITU

1. Je v našich křesťanských společenstvích věnována pozornost pracovním a ekonomickým problémům?
2. V Caritas in veritate Benedikt XVI. mluví o podmínkách pro „slušnou práci“ (CV 63); jak zajistit všem lidem důstojnou práci?
3. Představuje flexibilita na pracovním poli výhodu, nebo ztrátu?
4. Jaké formy modlářství jsou přítomny ve společnosti, ve které žijeme?

G. Závazky pro život v rodině a ve společnosti

H. Spontánní modlitba. Otče náš

I. Závěrečná píseň

6. PRÁCE – ZDROJ PRO RODINU

A. Zpěv, úvodní přivítání

B. Vzývání Ducha Svatého

C. Čtení Božího slova

- ¹⁰Ženu statečnou kdo nalezne? Je daleko cennější než perly.
¹¹Srdce jejího muže na ni spoléhá a nepostrádá kořist.
¹²Prokazuje mu jen dobro a žádné zlo po celý svůj život.
¹³Stará se o vlnu a o len, pracuje s chutí vlastníma rukama.
¹⁴Podobna obchodním lodím zdaleka přiváží svůj chléb.
¹⁵Ještě za noci vstává dát potravu svému domu a příkazy služkám.
¹⁶Vyhlédne si pole a získá je, z ovoce svých rukou vysází vinici.
¹⁷Bedra si opáše silou a posílí své paže.
¹⁸Okusí, jak je dobré její podnikání. Její svítilna nehasne ani v noci.
¹⁹Vztahuje ruce po přeslenu, svými prsty se chápe vřetena.
²⁰Dlaň má otevřenou pro utištěného a ruce vztahuje k ubožáku.
²¹Nebojí se o svůj dům, když sněží, celý její dům je oblečen do dvojího šatu.
²²Zhotovuje si přikrývky. Z jemného plátna a šarlatu je její oděv.
²³Uznáván je v branách její manžel, když zasedá se staršími země.
²⁴Zhotovuje plátno na prodej a pásy dodává kupci.
²⁵Síla a důstojnost je jejím šatem, s úsměvem hledí vstříc příštím dnům.
²⁶Její ústa promlouvají moudře, na jazyku mívá vlídné naučení.
²⁷Pozorně sleduje chod svého domu a chleba lenosti její.
²⁸Její synové povstávají a blahořečí jí, též její manžel ji chválí:
²⁹„Statečně si vedly mnohé dcery, ale ty je všechny předčíš.“
³⁰Klamavá je líbeznost, pomíjívá krása;
žena, jež se bojí Hospodina, dojde chvály.
³¹Dejte jí z ovoce jejích rukou, ať ji chválí v branách její činy! (Př 31,10–31)

D. Biblická katecheze

1. Ženu statečnou kdo nalezne? Z pohledu knihy Přísloví činnost ženy zaujímá hodnotu přední důležitosti pro domácí a rodinné hospodaření. Žena, postava lidské a zároveň božské moudrosti, vyjadřuje prostřednictvím své práce kreativní genialitu celého lidstva. Vlastnosti přisuzované ženě fakticky mohou platit pro všechny osoby povolané ke smyslu pro zodpovědnost, k životu v rodině, k práci.

To, co vykresluje, je obraz ideální ženy, která žije zdravé vztahy uvnitř rodiny. V důvěře v organizační schopnosti a pracovní činnost ženy se mohl v Izraeli manžel věnovat profesi soudce, roli, která vyžadovala moudré muže, zpravidla starší, kteří v průběhu času nabyli moudrosti.

Toto dělení úloh na domácí a profesní osvětluje důležitost vzájemné domluvy mezi manželem a manželkou v plánování práce obou – od obou je vyžadované, aby se snažili o to, aby druhý mohl lépe využívat svých schopností. Tenkrát společnost musela dát rodině všechnu možnou podporu, aby měli manželé možnost

svobodně a zodpovědně vykonávat svá pracovní rozhodnutí. Také děti, společně s manželem, matku chválí, vyzdvihují její schopnosti. V jejích rysech, jistě idealizovaných, je tento rodinný obrázek nabídnut jako model, kterým je možné se inspirovat. Příkladná rodina žije v bázi Boží a důvěřuje mu. Blahobyt rodiny, který rodina zakouší, chápaný jako dar od Boha, je střežen a zhodnocován každodenní námahou.

Žena vnímá zodpovědnost, která jí byla dána, a pracuje aniž by se šetřila, aby splnila úkol, který se od ní vyžaduje. Svým chováním zve další lidi k zodpovědnosti za vlastní jednání, ale také k tomu, aby se starali o další členy rodiny a aby se zajímali o život společnosti a přispívali k všeobecnému dobru. Dary a osobní vlohy jsou zároveň *zodpovědností vůči Bohu i bližnímu*. Myšlenka koresponduje s podobenstvím o hřivnách daných každému z nás k tomu, aby byly rozmnoženy (srov. Mt 25, 14–30).

2. Ještě za noci vstává. Noční vstávání ženy a její noční práce popisuje úsilí, které vylučuje jakoukoli formu lenosti. Pracovitost ženy, vzdálené jakémukoli zanedbávání povinností, je posléze vyzdvížena v toku textu, který si všímá toho, že žena „pozorně sleduje chod svého domu a chleba lenosti její“. Každý člověk je povolán k tomu, *aby neustále bděl, aby neupadl do pokušení lenosti* tím, že si bude méně všimát vlastních zodpovědností a bude zanedbávat svoje povinnosti.

Obraz ideální ženy, vzdálené jakékoli lenosti, je ikonou toho, který se nebojí námahy a obětí, protože ví, že vynaložení jeho energie není marné, ale má smysl. Svoji práci zajišťuje potřeby své rodiny a je také schopný pomoci chudému a žebrákovi.

Tento stále aktuální příklad apeluje na rodinný život. K odpovědnosti rodiny patří také otevřenost vůči potřebám druhých, ať jsou blízcí či vzdálení. Pozornost k chudým je jedním z nekrásnějších způsobů vyjádření lásky k bližnímu, který může rodina žít. Vědět, že vlastní prací je pomáháno tomu, kdo nemá nezbytné pro život, zesiluje úsilí a podporuje v námaze. Na druhou stranu dávat to, co máme, tomu, kdo nemá nic, sdílet s chudými své bohatství znamená uznat, že *všechno, co jsme dostali, je milostí* a že u zrodu naší prosperity je každopádně Boží dar, který si nemůžeme nechat pro sebe, ale musí být sdílen s druhými. S takovým postojem je podněcována sociální spravedlnost a je přispíváno k všeobecnému dobru, popíráním sobeckého vlastnictví bohatství a vytvářením kontrastu s lhovostí vůči všeobecnému dobru.

3. Její ústa promlouvají moudře. Charakteristickou vlastností ideální rodiny je vyhýbání se pomlouvání. O čem se mluví v rodině? Jaký je obsah rozhovorů? Kouzlo ženy vykreslené v knize přísloví je živeno také skutečností, že: „Její ústa promlouvají moudře, na jazyku mívá vlídné naučení.“ Úkolem rodičů je, aby naučili děti konat dobro a aby se vyhýbali konání zla a následně aby ocenili přikázání lásky k Bohu a bližnímu. *Koherentní život rodičů utvrzuje a činí pravdivým to, co učí*, o to víc, když se to týče dobra, které má být konáno, a lásky, která má být žita. Vzor toho, který žije to, čemu učí, bude vždy platit a zvláště dnes uchovává všechnu svou nedostižnou účinnost.

Každodenní komunikace se zdá často pochybná, vyslovují se slova, předávají se zprávy s lehkostí toho, který nenesе žádnou zodpovědnost za následky toho, co tvrdí. Zodpovědný člověk si ověřuje pravdivost skutečností a mluví o tom, o čem je přesvědčen. Biblická moudrost vybízí k vyhýbání se lži a marnivým řečem. Křesťanská rodina tím, že naslouchá Božímu slovu, nese velikou zodpovědnost za to, aby o něm svědčila a vyvarovala se toho, aby byla zadušena mnohými zbytečnými slovy.

Ve společnosti, ve které je komunikace pomluv a lži zdrojem mnohého utrpení a nepochopení, se rodina může stát *vhodným místem výchovy k upřímnosti a pravdě*. Uznání vlastních chyb, žádání o odpuštění, přijetí vlastní zodpovědnosti je způsob života ne jiný než spontánní, ke kterému je možné děti vychovávat již od útlého věku.

Ideální žena promlouvá moudře, protože „na jazyku mívá vlídné naučení“. Moudrost slov spočívá v *propůjčení hlasu dobru*, vyhýbání se pouze kritizujícím rozhovorům, které ničí dialog v rodině. Za tím účelem je potřeba naslouchat Božímu slovu a dovolit mu, aby projasnilo a obohatilo komunikaci a učinilo tak život rodiny evangelnějším.

4. S úsměvem hledí vstříc příštím dnům. Rodinný život a život ženy v rodině není tak jednoduchý a na dosah ruky, jak by se mohlo zdát z ideálního obrazu v knize Přísloví. Např. tam, kde je žena nucena ke dvojí práci – v profesi i v domácnosti, nabývá na důležitosti jak z hlediska praktického, tak citového, aby *manželé sdíleli úkoly výchovné a spolupracovali na domácích pracích*. Stejně tak důležitá se dnes stává pro mnohé rodiny přítomnost prarodičů. Je zde ale riziko, že prarodiče nebudou dostatečně uznáváni, či budou naopak nepřiměřeně využíváni.

Půvab ženy, která odvážně hledí vstříc příštím dnům, upírajíce se k naději do budoucnosti, je dnes velmi aktuální. I přes každodenní obtíže *mnohé rodiny představují autentické znamení naděje* pro naši společnost. Ctnost naděje má původ v důvěře, ve svěřením se Boží prozřetelnosti.

Vůči každé ženě a matce je více než povinností být jí vděčný – „Dejte jí (upozorňuje kniha Přísloví) z ovoce jejích rukou.“ Domácí práce, péče o dům, výchova dětí, starání se o staré a nemocné má společenskou hodnotu mnohem větší než mnohé pracovní pozice, které jsou konec konců dobře placené. Nenahraditelné přispění ženy k utváření rodiny a rozvoji společnosti stále ještě čeká na zasloužené uznání a odpovídající ohodnocení.

Rodina je prostředím formování k mnohým ctnostem a je také školou uznání hojného nezištného láskyplného úsilí rodičů. Naučit se říkat „děkuji“ není vůbec od věci a je více než nezbytné.

„Dar a zodpovědnost“ je sousloví, ve kterém se ukrývá práce rodiny a každého jejího člena. Všichni jsou povoláni k tomu, aby rozpoznali dary přijaté od Boha, své vlastní dary dali k dispozici a darů druhých si vážili. Každý nese zodpovědnost za život druhých, prací se stará o dobro všech v rodině a může také přispět těm, kteří jsou potřební. Takovým způsobem života se city a rodinná pouta rozšiřují až k poznání, že v každém muži a v každé ženě je bratr nebo sestra a všichni jsou synové jednoho Otce.

E. Naslouchání učení církve

*Práce je pro rodinu zdrojem ve dvojím slova smyslu – k vytvoření zdroje příjmu pro obživu a rozvoj rodiny a zároveň místem solidarity mezi rodinami a generacemi. Učení církve doporučuje udržovat vyvážený vztah zaměstnání a rodiny. Ostatně jaký model rozvoje bychom si mohli představit bez rodiny, která sbírá jeho plody a prostřednictvím rozhodnutí ohledně darování nového života nasměrovává jeho další vývoj? **Laborem Exercens** přibližuje vztah práce a rodiny a připomíná nám, že „rodina je totiž současně společenství, jehož založení je umožněno prací, a zároveň je to první domácí škola práce pro každého člověka“.*

Práce a rodina

Práce je základ utváření *rodinného života*, který je přirozeným právem a povoláním člověka. Tyto dvě sféry hodnot – jedna spojená s prací a druhá vyplývající z rodinného rázu lidského života – musí být normálně spojeny a musí se navzájem prolínat. Práce je jistým způsobem podmínkou pro založení rodiny. Rodina totiž vyžaduje prostředky ke svému udržování a člověk je získává obvykle prací. Práce a pracovitost utvářejí také *celý proces výchovy* v rodině právě z toho důvodu, že každý „se stává člověkem“ mimo jiné prací, a toto „stávání se člověkem“ je právě hlavním cílem celého výchovného procesu. Zjevně jsou tady zúčastněny dvě stránky práce: jedna, která podmiňuje život a udržování rodiny, a druhá, kterou se uskutečňují cíle rodiny, zvláště výchova. Avšak tyto dvě stránky práce jsou spolu spojeny a v různých bodech se doplňují.

Vůbec je třeba připomenout a prohlásit, že rodina je jeden z nejdůležitějších zřetelů, z nichž musí vycházet společensko-mravní řád lidské práce. Učení církve vždycky věnovalo této věci zvláštní pozornost a v tomto dokumentu se k ní také ještě vrátíme. Rodina je totiž současně *společenství*, jehož založení je umožněno prací, a zároveň je to první *domácí škola práce* pro každého člověka. [*Laborem Exercens*, 10]

F. Otázky pro rozhovor v páru a ve skupině

OTÁZKY PRO PÁR

1. Děkujeme Pánu za práci, která nám umožňuje zajistit naši rodinu?
2. Jaký vztah je mezi tím, že jsme pracující, a naším povoláním manželů a rodičů?
3. Jsou domácí práce a péče o děti rozděleny mezi oba?

OTÁZKY PRO SKUPINU RODIN A KOMUNITU

1. Přetrvává ve světě práce nespravedlivá diskriminace mezi muži a ženami, mezi ženami svobodnými a vdanými?
2. Jakou výchovnou úlohu může zastávat rodina, škola, farnost ve formování mladých k hodnotám pracovitosti a sociální zodpovědnosti?
3. Jak v dnešní době obnovit solidárnost ve světě práce? Jakou pomoc může poskytnout církev?

G. Závazky pro život v rodině a ve společnosti

H. Spontánní modlitba. Otče náš

I. Závěrečná píseň

7. PRÁCE – VÝZVA PRO RODINU

A. Zpěv, úvodní přivítání

B. Vyzvání Ducha Svatého

C. Čtení Božího slova

⁸A Hospodin Bůh vysadil zahradu v Edenu na východě a postavil tam člověka, kterého vytvořil.

⁹Hospodin Bůh dal vyrůst ze země všemu stromová žádoucímu na pohled, *s plody* dobrými k jídlu, uprostřed zahrady pak stromu života a stromu poznání dobrého a zlého.

¹⁰Z Edenu vychází řeka, aby napájela zahradu. Odtud dál se rozděluje ve čtyři hlavní toky.

¹⁵Hospodin Bůh postavil člověka do zahrady v Edenu, aby ji obdělával a střežil (*Gn 2,8–10.15*).

¹⁷Adamovi řekl: „Uposlechl jsi hlasu své ženy a jedl jsi ze stromu, z něhož jsem ti zakázal jíst. Kvůli tobě nechť je země prokleta; po celý svůj život z ní budeš jíst v trápení.

¹⁸Vydá ti jenom trní a hloží a budeš jíst polní byliny.

¹⁹V potu své tváře budeš jíst chléb, dokud se nenavrátiš do země, z níž jsi byl vzat. Prach jsi a v prach se navrátiš“ (*Gn 3, 17–19*).

D. Biblická katecheze

1. Hospodin Bůh vysadil zahradu v Edenu. Zahrada Eden je dar, který pochází z rukou Božích, překrásné místo bohaté na vodu, která zavlažuje celý svět. První úkol, který Bůh svěřuje člověku poté, co jej stvořil, je, *aby pracoval ve své zahradě, obdělával ji a střežil*. Dech života, který Bůh vdechl lidstvu, jej obohacuje o kreativní sílu, genialitu a jadrnost, aby byl schopný spolupracovat na díle jeho stvoření.

Bůh žárlivě nestřeží své dílo, ale dává ho k dispozici lidem bez jakékoli nedůvěry a s velkorysostí. Nejen že Bůh svěřuje do jejich péče každé další stvoření, ale obdarovává člověka Duchem, aby i on se mohl aktivně podílet na stvoření, tvarovat je podle jeho obrazu. Duch je zdrojem, který Bůh vložil do lidského stvoření, aby se staralo s Ním a pro Něj o vše stvořené.

Lidé nebyli stvořeni, jak tvrdila některá náboženství starověkého východu, aby nahradili práci bohů a nebo aby byli jejich otroky v nejvíce ponižujících pracích. Lidstvo bylo Bohem chtěné, aby se staralo o stvořenou přírodu a *spolupracovalo tak aktivně* na jeho stvořitelském díle.

V biblické tradici má manuální práce velkou hodnotu a v rabínských školách je spojena se studiem. Dnes se stále rostoucím pohrdáním vůči některým typům profesí, obzvláště řemeslnických, je záhodno znovuobjevit hodnotu manuální práce. Ochrana a péče o pozemskou zahradu svěřenou Bohem lidstvu se netýká jen mysli a srdce, ale zaměstnává také ruce. Zemědělská práce a řemeslnická a průmyslová výroba zůstávají dvěma opěrnými body pro práci, prostřednictvím které lidé přispívají k rozvoji každé osoby a celé společnosti. Jak říká **Laborem Exercens, 9**: „Práce je dobro člověka, dobro jeho lidství – neboť prací člověk *nejen přetváří přírodu* a přizpůsobuje ji svým potřebám, ale také *uskutečňuje sebe jako člověk* a jistým způsobem se tak dokonce „stává víc člověkem“.

2. Hospodin Bůh postavil člověka do zahrady v Edenu. Nejen že Bůh vysadil zahradu, ale staví do ní člověka, aby v ní bydlel. Pozemská zahrada je darovaná lidem, aby žili spolu ve společenství a prací se vzájemně starali o svůj život. Práce není jakýmsi trestem Božím, jak byla zobrazována ve starověkých mýtech, ani stavem otroctví, jak si to představovala řecko-římská kultura – je jen základní činností každého lidského bytí. Svět očekává, že lidé budou pracovat. Mají možnosti a zodpovědnost k tomu, aby *uskutečňovali ve stvořeném světě obraz Boha stvořitele*. V tomto světle je práce jednou z forem, prostřednictvím kterých člověk žije svůj vztah s Bohem a svoji věrnost k Němu.

Práce tedy není účelem života – ale zachovává správnou míru prostředku. Účelem je společenství a společná zodpovědnost lidí a jejich Stvořitele. Pokud by se práce stala účelem, modloslužba práce by převzala roli spolupráce od lidí žádané Bohem. Od nich se neočekává, že budou jednoduše jen pracovat, ale že budou „prací obdělávat a střežit“ Boží stvoření. *Člověk nepracuje na vlastním, ale spolupracuje na díle Božím*. Jeho spolupráce, mimoto, je aktivní a zodpovědná, tudíž vyhýbáním se lenosti a cvičením se v pracovitosti „střeží a obdělává“ zemi prací.

Práce předurčená člověku v zahradě Eden je práce zemědělská, spočívá především v péči o půdu, aby semeno do ní zaseté probudilo veškerou její plodnost a neslo hojné plody. Zvelebovat stvoření aniž by bylo ničeno, považovat za poklad zákony vepsané do přírody, dávat se do služby lidem, pracovat na osvobození každého muže a ženy stvořených k obrazu a podobě Boží ze všech otroctví, i těch pracovních – to jsou některé z úkolů daných člověku, aby přispíval k vytvoření z lidstva jedné velké rodiny.

3. Aby ji obdělával a střežil. Zatímco v prvním vyprávění o stvoření (Gn 1) se žádá od člověka, aby panoval nad zvířaty a podmanil si zemi, ve druhém vyprávění (Gn 2) je zmíněno spíše setí a obdělávání. A pokud v prvním vyprávění není myšleno panování jako despotické, ale spíš jako ušlechtilá vláda panovníka, který moudře a spravedlivě hledá dobro svého lidu; ve druhém je poukazováno na trpělivost a naději v očekávání plodů.

V čase očekávání je od člověka vyžadována ctnost věrnosti podobná té, která je žádána od lidí, kteří v Izraeli vykonávají duchovní službu v chrámě. Pracovitost člověka vyžaduje kromě pokory rolníka, který zkoumá zemi, aby přišel na to, jak lépe ji obdělávat, také skromnost tesaře, který opracovává dřevo a respektuje jeho žilkování.

Správná míra využívání zdrojů země zahrnuje ochranu stvořeného a solidaritu s budoucími generacemi. Jedno indiánské pravidlo učí, „že bychom si nikdy neměli myslet, že jsme zdědili zemi od našich otců, ale že jsme si ji půjčili od našich dětí“. Úkol střežit zemi vyžaduje respekt k přírodě, uznání řádu chtěného Stvořitelem. Jedině tak lidská práce unikne pokušení plýtvání bohatstvím a znetvoření krásy naší planety Země a učiní ji naopak, jak o tom snil Bůh, zahradou soužití a společného života lidské rodiny požehnané nebeským Otcem.

4. V potu své tváře budeš jíst chléb. Riziko toho, že se práce stane modlou, platí také pro rodinu. Dochází k tomu, když pracovní činnost se děje na úkor rodinných vtaů, když oba manželé jsou zaslepeni finančním ziskem a svoje štěstí spojují jen s materiálním blahobytem. Riziko pracujících v každé době je, že zapomenou na Boha, když se nechávají zcela pohltit světskými starostmi v přesvědčení, že jen v nich najdou naplnění každého přání. Ke správné pracovní rovnováze schopné vyvarovat se těchto sklonů, je potřeba rodinného *rozlišování týkajícího se domácích a profesních rozhodnutí*. V této souvislosti se jeví nespravedlivý princip nechávání domácích prací a péči o dům pouze na ženě – celá rodina musí být zapojena v rozsahu spravedlivého rozdělování úkolů. Co se týče ale profesní činnosti, je jistě vhodné, aby se manželé domlouvali a vyhýbali se příliš dlouhé nepřítomnosti v rodině. Bohužel potřeba zajistit obživu rodiny velmi často nenechává manželům možnost moudrých a harmonických rozhodnutí.

Zanedbávání duchovního života rodiny porušuje přikázání lásky k Bohu a k bližnímu, které Ježíš označil za první a největší přikázání (srov. Mk 12,28–31). Rozeznávat jeho Otcovskou lásku se všemi jejími dary, žití v takovémto horizontu je tím, co si Bůh přeje pro každou lidskou rodinu. *Poznání lásky Nebeského Otce* a její žití na zemi je povolání vlastní každé rodině.

Námaha je nedílnou součástí práce. V současné době „všechno hned“, výchova k práci „v potu tváře“, se jeví velmi vhodnou. Podmínky jen dočasného a vždy nejistého života na zemi představují také pro rodinu námahu a bolest, především co se týče práce vykonávané kvůli obživě. Pracovní námaha ale nachází smysl a povzbuzení, když je vykonávána ne pro vlastní sobecké obohacení, ale ke sdílení životních pramenů uvnitř a mimo rodinu, obzvláště s nejchudšími v logice všeobecného sdílení majetku.

Někdy rodiče usilují o to, aby děti zbavili veškeré námahy. Tací by neměli zapomínat, že *rodina je první školou práce*, kde se učíme být zodpovědní za sebe a za druhé ve společném prostředí života. Rodinný život se svými domácími pracemi učí ocenění námahy a posílení vůle s výhledem na všeobecný blahobyt a vzájemné dobro.

E. Naslouchání učení církve

Křesťan uznává hodnotu práce, ale umí v ní vidět i deformace způsobené hříchem. Křesťanská rodina proto přijímá práci jako Boží prozřetelnost pro svůj život a život rodinných příslušníků. Ale odmítá učinit z práce nejvyšší hodnotu a tuto tendenci, dnes velmi rozšířenou, považuje za pokušení modlářství dnešní doby. Nebojí se vyjádřit opačné přesvědčení. Staví svůj život na způsobu odlišných priorit. Bere za své obavy (Laborem Exercens, 9), „aby prací, kterou je zušlechťována hmota, sám člověk na důstojnosti netratil“.

A přece, při celé své namáhavosti – a snad jistým způsobem právě pro ni – je práce *pro člověka dobrem*. Vyznačuje-li se práce tím, že je, jak uvádí sv. Tomáš, „bonum arduum“ (dobro obtížné), přesto, a právě jako taková je pro člověka dobrem. Nejen dobrem „užitečným“ či „užitkovým“, ale dobrem „důstojným“ neboli odpovídajícím důstojnosti člověka, řekněme dobrem, které tuto důstojnost vyjadřuje a rozmnožuje. Chceme-li blíže určit mravní význam práce, musíme mít na zřeteli především tuto pravdu...

Bez toho nelze pochopit význam ctnosti *pracovitosti*, zejména nelze pochopit, proč by měla být pracovitost ctností. Ctností (čili mravní způsobilostí) nazýváme to, čím se člověk stává dobrým jako člověk. Tento fakt nic nemění na oprávněné obavě, aby prací, kterou je *zušlechťována hmota*, sám člověk na důstojnosti *netratil*. Je přece známo, že práce se dá různým způsobem zneužívat i proti člověku, že je možné ho trestat nucenou prací v koncentračních táborech, že je možné udělat z práce prostředek utiskování člověka, že je konečně možné rozmanitě vykořisťovat lidskou práci neboli pracujícího člověka. To všechno mluví ve prospěch mravní povinnosti spojovat pracovitost jako ctnost *se společenským rozměrem práce*, který umožňuje člověku, aby se v práci „stával víc člověkem“ a neznehodnocoval se prací, ať tím, že by ztrácel nejen síly tělesné (což je do jisté míry nevyhnutelné), ale hlavně sobě vlastní důstojnost a subjektivitu. [Laborem Exercens, 9]

F. Otázky pro rozhovor v páru a ve skupině

OTÁZKY PRO PÁR

1. Umíme se podporovat v našich zmíněných profesních námáhách?
2. Hledáme znova se zájmem příležitosti ke společné manuální práci?
3. Chápou naše děti pracovní námahu a hodnotu vydělaných peněz?
4. Umíme sdílet výsledky naší práce i s chudými?

OTÁZKY PRO SKUPINU RODIN A KOMUNITU

1. Jak ekonomická krize zasahuje do života našich rodin?
2. Staráme se v našich křesťanských společenstvích o nezaměstnané, anebo vykonávají nejisté, málo placené zdraví škodlivé práce?
3. Jaká konkrétní rozhodnutí mohou rodiny dělat, aby vychovávaly nejmenší k „ochraně stvořeného“?
4. Existují ještě dnes na pracovním poli formy otroctví? Jak je porazit, čelit jim a nebo je překonávat?

G. Závazky pro život v rodině a ve společnosti

H. Spontánní modlitba. Otče náš

I. Závěrečná píseň

8. SLAVENÍ – ČAS PRO RODINU

A. Zpěv, úvodní přivítání

B. Vyzvání Ducha Svatého

C. Čtení Božího slova

¹Tak byla dokončena nebesa i země se všemi svými zástupy. ²Sedmého dne dokončil Bůh své dílo, které konal; sedmého dne přestal konat veškeré své dílo. ³A Bůh požehnal a posvětil sedmý den, neboť v něm přestal konat veškeré své stvořitelské dílo. ⁴Toto je rodopis nebe a země, jak byly stvořeny (*Gn 2,1–4a*).

⁸Pamatuj na den odpočinku, že ti má být svatý. ⁹Šest dní budeš pracovat a dělat všechnu svou práci. ¹⁰Ale sedmý den je *den* odpočinutí Hospodina, tvého Boha. Nebudeš dělat žádnou práci ani ty, ani tvůj syn a tvá dcera, ani tvůj otrok a tvá otrokyně, ani tvé dobytče, ani tvůj host, který *žije* v tvých branách. ¹¹V šesti dnech učinil Hospodin nebe i zemi, moře a všechno, co je v nich, a sedmého dne odpočinul. Proto požehnal Hospodin den odpočinku a oddělil jej jako svatý (*Ex 20, 8–11*).

D. Biblická katecheze

1. Sedmý den stvoření. Moderní člověk vytvořil volný čas, ale ztratil smysl pro slavení. Je potřeba znovu nalézt smysl pro slavení a obzvláště pro slavení neděle, jako „času pro člověka“, ba dokonce „času pro rodinu“. Znovu objevit srdce slavení je také rozhodující pro humanizaci práce, dát jí význam, který ji nelimituje na pouhou odpověď na potřebu, ale otevírá ji ke vztahům a sdílení ve společenství, s bližním, s Bohem.

Sedmý den je pro křesťany „dnem Páně“, aby slavili Zmrtvýchvstalého, přítomného a živého uprostřed křesťanského společenství, uprostřed rodiny, v osobním životě. Jsou to Velikonoce žité každý týden. Neděle neruší kontinuitu s židovskou sobotou, ale spíše ji vede k naplnění. Pro pochopení jedinečnosti křesťanské neděle je potřeba se odkázat na smysl přikázání soboty. Ke svěcení svátečního dne, podle přikázání má boží lid *věnovat určitý čas vyhrazený Bohu a člověku*. Ve Starém zákoně existuje velmi silná spojitost mezi sedmým dnem stvoření a zákonem slavení soboty. Přikázání soboty, které vyhrazuje čas pro Boha, v sobě ukrývá myšlenku vytvoření času pro člověka.

Po šestidenní práci je odpočinek završením stvořitelského díla Božího. První den Bůh ustanovuje míru času se střídáním noci a dne; čtvrtý den Bůh stvoří nebeská tělesa, Slunce a Měsíc, aby byly „byli znamením časů, dnů a let“ (*Gn 1,14*), sedmého dne Bůh „dokončil své dílo“. Počátek, centrum a završení týdne stvoření jsou vyznačeny časem, který končí dnem Božím. Sedmý den je časem odpočinku a vyslovení požehnání celému stvoření. Nejen že přerušuje lidskou činnost, ale obdarovává plodností spojenou s Božím odpočinkem. Uctívání a slavení tak dávají smysl lidskému času. Prostřednictvím uctívání staví čas člověka do společenství s Bohem a zároveň Bůh vstupuje do historie lidstva. Sedmý den chrání čas člověka – chrání jeho prostor pro nezištnost a vztahy.

Slavení jako „volný čas“ je dnes prožívané v rámci „víkendu“, který má tendenci se stále více rozšiřovat a získávat rysy rozptýlení se a útěku. Čas „víkendu“ obzvláště podporovaný zadusí prostor pro neděli. Místo odpočinku se dává přednost zábavě, úniku z města a to má vliv na rodinu, především pokud jsou v ní dospívající děti a mládež. Toto znesnadňuje najít chvíli domácího klidu a blízkosti. Neděle ztrácí rodinný

rozměr – je prožívána spíše jako čas „jednotlivce“ než jako prostor pro „společenství“. Volný čas se stává často dnem „v pohybu“ a riskuje, že už nebude dnem „pevně daným“ a přizpůsobí se pracovním požadavkům a organizaci práce.

Neodpočívá se jen kvůli návratu do práce, ale kvůli slavení. Je vhodné, aby rodiny znovu objevily *slavení jako místo setkání s Bohem a vzájemné blízkosti* a vytvářely rodinnou atmosféru především, když má rodina malé děti. V prvních letech prožité prostředí rodného domu zůstává navždy vepsané do lidské paměti. Také projevy víry v nedělní den a o slavnostech během roku by měly provázet život rodiny doma i při účasti na životě společenství. „Není to ani tak Izrael, který zachovává sobotu, – bylo řečeno – jako sobota, která zachovává Izrael.“ Tak také křesťanská neděle chrání rodinu a křesťanské společenství, které ji slaví, protože otvírá k setkání s tajemstvím nejsvětějšího Boha a obnovuje rodinné vztahy.

2. Příkázání slavení soboty. Třetí příkázání desatera připomíná *osvobození z Egypta, dar svobody*, který ustanovuje Izrael jako národ. Je to „znamení věčné“ smlouvy mezi Bohem a člověkem, na kterém se podílí každé bytí, ba i život zvířat. Součástí je také země (která odpočívá sedmý den) a všechno stvoření (milostivé léto, rok odpočinutí) (Lv 25,1–7.8–55). Sobota má tedy v desateru význam společenský i osvobozující. Příkázání není odůvodněné jen stvořitelem, ale také spásonosným jednáním – „Pamatuj, že jsi byl otrokem v egyptské zemi a že tě Hospodin, tvůj Bůh odtud vyvedl... Proto ti přikázal Hospodin, tvůj Bůh, dodržovat den odpočinku“ (Dt 5,15). Dílo stvoření a připomínka osvobození jdou ruku v ruce. „Dodržovat den odpočinku“ znamená vykonávat „exodus“ za svobodu člověka, přejít od „otroctví“ ke „službě“. Po šest dnů bude člověk pracovat v námaze, ale sedmý den přestane být ve službě, aby mohl sloužit nezištně a s chválou. Sobota tedy vytrhuje ze služby/otroctví, aby uvedla do služby/svobody.

V liturgii existuje překrásná modlitba (Modlitba nad dary 20. neděle), která nám může pomoci znovu objevit *slavení jako dovršení práce člověka*: „Přijmi, Pane, naše dary v tomto tajemném setkání mezi naší chudobou a tvou velikostí; my ti nabízíme věci, které jsi nám dal, a ty dej nám na oplátku tebe samého“. Text popisuje podivuhodné setkání mezi naší chudobou a Boží velikostí. Tato výměna se uskutečňuje v setkání mezi naší prací a slavením, mezi životním rozměrem „produktivním“ a rozměrem „nezištným“. Doma a v křesťanském společenství rodina zakouší radost z přetváření každodenního života v živou liturgii. V domácí modlitbě pár připravuje a osvětluje slavnostní slavení liturgie. Pokud děti vidí rodiče, jak se modlí před nimi a s nimi, naučí se modlit ve společenství církve.

3. Modlitba nad dary, výše zmíněná, končí takto: *a ty dej nám na oplátku tebe samého*. Prosba žádá od Boha nejen zdraví, klid, pokoj v rodině, ale nic míň než Jeho samého. Smyslem všední námahy je přetvářet naši práci na oběť vděčnosti, na uznání daru, který nám byl dán – život, manžel, děti, zdraví, práce, pády a nové začátky našeho bytí. *Křesťanská svoboda spočívá v osvobození člověka od práce a v práci, aby byl svobodný pro Boha a pro druhé*. Muž a žena, ale především rodina si má vepsat do svého životního stylu smysl pro slavení takovým způsobem, aby žila nejen jako subjekt potřeby, ale jako společenství setkávání.

Setkávání s Bohem a s druhým je srdcem slavení. Nedělní oběd doma a ve společenství se liší od toho každodenního – každodenní slouží k přežití, nedělní pro prožívání radosti ze setkání. Slavnostní jídlo je časem pro Boha, místem naslouchání a společenství, otevřenosti, zbožnosti a lásky. Slavení a služba jsou dvě základní formy zákona, kterými se uctívá Bůh a přijímá se dar lásky – v uctívání nám Bůh nezištně dává svoji lásku; ve službě se přijatý dar stává sdílenou a žitou láskou s druhými. *Dies Domini* se musí také stát *dies hominis!* Pokud rodina takto přistupuje ke slavení, bude ho moci prožívat jako den „Páně“.

E. Naslouchání učení církve

Rodina, která umí pozastavit neustálé plynutí času a zastaví se, aby si vděčně připomněla obdržená dobra od svého Pána, se připravuje na vstup do odpočinku Božího. Rodina povoláná k odpočinku v Hospodinu umí znovu nasměrovat roztržštěnost dní ke dni vděčnosti... Umí obrátit očekávání dní v jediné očekávání Dnu Páně. Vrací se jako uzdravený malomocný a vzdává díky Hospodinu za spásu všech. S vytrvalostí své prosby zkracuje čas očekávání osmého dne, ve kterém Ženich slíbil nevěstě: „Ano, přijdu brzo“. Amen, přijď Pane Ježíši (Zj 22,20).

Pamatuj na sobotní den

Příkázání Desatera, jímž Bůh nařizuje poslušnost sabatu, je v knize Exodu formulována odlišujícím způsobem „Pamatuj na sobotní den, aby ti byl svatý“ (20,8). Inspirovaný text pokračuje dál, aby vyložil důvody připomenutím Božího díla „V šesti dnech učinil Hospodin nebe i zemi, moře i všechno, co v nich je, a sedmého dne odpočinul. Proto požehnal Hospodin den odpočinku a oddělil jej jako svatý“ (verš 11). Předtím, než nařizuje, že má být něco vykonáno, volá příkázání po tom, aby bylo něco vzpomínáno. Je to volání po bdělé paměti velkého a základního díla Božího, jímž je stvoření, paměti, která musí inspirovat celý náboženský život člověka a pak naplnit den, v němž je člověk volán k odpočinutí. Odpočinek tak nabývá posvátnou hodnotu: věřící jsou voláni nejen k tomu, aby si odpočinuli, jak Bůh odpočinul, ale k tomu, aby odpočinuli v Pánu přinášeje k Němu celé stvoření v chvále a díkyvzdání s důvěrou dítěte a přátelstvím snoubenky. Spojení mezi odpočinkem sabatu a tématem „pamatování“ na Boží divy se nachází také v knize Deuteronomium (5,12–15), kde je příkázání méně zakotveno v díle stvoření než v díle osvobození vykonaném Bohem v Exodu: „Pamatuj, že jsi byl otrokem v egyptské zemi a že tě Hospodin odtud vyvedl pevnou rukou a vztaženou paží. Proto to přikázal Hospodin, tvůj Bůh, dodržovat den odpočinku“ (Dt 5,15).

Tato formulace doplňuje tu, již jsme už viděli, a vzaty dohromady zjevují smysl „dne Páně“ v rámci jedné teologické vize, která spojuje stvoření a spásu. Hlavním bodem příkázání proto není nějaké přerušování práce, ale oslava divů, které Bůh vykonal.

Odpočinek člověka v den Páně dosahuje své plnosti do té míry, nakolik je „připomenutí“ Božího odpočinku vědomé, plné díkyvzdání a chvály Bohu. Člověk takto vstupuje do hlubin Božího „odpočinutí“ a může zakusit chvění radosti Stvořitele, když po stvoření uviděl vše, co učinil, a „bylo to velmi dobré“ (Gn 1,31).

[Dies Domini 16, 17]

F. Otázky pro rozhovor v páru a ve skupině

OTÁZKY PRO PÁR

1. Jakým způsobem prožíváme neděli v naší rodině?
2. Je naše neděle dnem „odpočinku Páně“?
3. Z pohledu Bible je slavení časem vnitřní svobody, vzájemného naslouchání a rodinné blízkosti – jaká je v neděli domácí atmosféra?
4. Setkání s Bohem a s druhými je srdcem slavení. Staví naše neděle do centra oslavu Boha a čas pro druhé?

OTÁZKY PRO SKUPINU RODIN A KOMUNITU

1. Jak se v současné společnosti prožívá slavení a volný čas?
2. Co nabízí křesťanské společenství k prožívání neděle jako času pro Boha a pro ostatní?
3. Farnost a církevní organizace pomáhají „prožívat neděli“ – jaké iniciativy by bylo možné uskutečnit?
4. Jak by se mohlo slavení neděle stát „hořícím keřem“, který pomáhá novému objevení Božího záměru?

G. Závazky pro život v rodině a ve společnosti

H. Spontánní modlitba. Otče náš

I. Závěrečná píseň

9. SLAVENÍ ČAS PRO PÁNA

A. Zpěv, úvodní přivítání

B. Vyzvání Ducha Svatého

C. Čtení Božího slova

²³Jednou v sobotu procházel obilím a jeho učedníci začali cestou mnout zrní z klasů. ²⁴Farizeové mu řekli: „Jak to, že dělají v sobotu, co se nesmí!“ ²⁵Odpověděl jim: „Nikdy jste nečetli, co udělal David, když měl hlad a neměl co jíst, on i ti, kdo byli s ním?“ ²⁶Jak za velekněze Abiataru vešel do domu Božího a jedl posvátné chleby, které nesmí jíst nikdo kromě kněží, a dal i těm, kdo ho provázeli?“ ²⁷A řekl jim: „Sobota je učiněna pro člověka, a ne člověk pro sobotu. ²⁸Proto je Syn člověka pánem i nad sobotou.“ (Mk 2, 23–28)

¹Potom se Ježíš opět zjevil učedníkům u jezera Tiberiadského. ²Stalo se to takto: Byli spolu Šimon Petr, Tomáš, jinak Didymos, Natanael z Kány Galilejské, synové Zebedeovi a ještě dva z jeho učedníků. ³Šimon Petr jim řekl: „Jdu lovit ryby.“ Odpověděli mu: „I my půjdeme s tebou.“ Šli a vstoupili na loď. Té noci však nic neulovili. ⁴Když začalo svítat, stál Ježíš na břehu, ale učedníci nevěděli, že je to on. ⁵Ježíš jim řekl: „Děti, nemáte něco k jídlu?“ Odpověděli: „Nemáme.“ ⁶Řekl jim: „Hod'te síť na pravou stranu lodi, tam ryby najdete.“ Hodili síť a nemohli ji ani utáhnout pro množství ryb. ⁷Onen učedník, kterého Ježíš miloval, řekl Petrovi: „To je Pán!“ Jakmile Šimon Petr uslyšel, že je to Pán, přehodil si plášť – byl totiž svlečen – a brodil se k němu vodou. ⁸Ostatní učedníci přijeli na lodi – nebyli daleko od břehu, jen asi dvě stě loket – a táhli za sebou síť s rybami. ⁹Když vstoupili na břeh, spatřili ohniště a na něm rybu a chléb. ¹⁰Ježíš jim řekl: „Přineste několik ryb z toho, co jste nalovili!“

¹¹Šimon Petr šel a vytáhl na břeh síť plnou velkých ryb, bylo jich sto padesát tři; a ač jich bylo tolik, síť se neprotrhla. ¹²Ježíš jim řekl: „Pojd'te jíst!“ A nikdo z učedníků se ho neodvážil zeptat: „Kdo jsi?“ Věděli, že je to Pán. ¹³Ježíš šel, vzal chléb a dával jim; stejně i rybu. ¹⁴To se již potřetí zjevil učedníkům po svém vzkříšení (J 21, 1–14).

D. Biblická katecheze

1. Ježíš „Pánem“ soboty. Neděle vzniká jako každotýdenní „připomínka“ Ježíšova vzkříšení, slaví nynější „přítomnost“ Zmrtvýchvstalého Pána, očekává „příslib“ jeho slavného příchodu. V prvních dobách křesťanství dies dominica nenahradil hned hebrejskou sobotu, ale žil jej v symbióze s ní. Abychom toto pochopili, musíme se zastavit u tří momentů – vztah mezi Ježíšem a sobotou; vznik prvního dne v týdnu; neděle v prvních stoletích. V těchto třech momentech je přítomný duchovní a teologický význam křesťanské neděle jako památky, přítomnosti a příslibu.

V evangeliu Ježíš projevuje zvláštní svobodu ve vztahu k sobotě do takové míry, až se zdá, že svoji taumaturgickou činnost (*konání zázraků – pozn. překladatele*) soustředí do tohoto dne – pokud se zamyslíme nad příběhem o mnutí zrní z klasů v den sobotní (Mk 2,23–28; Mt 12,1–8; L 6,1–5); o uzdravení člověka s odumřelou rukou (Mk 3,1–6; Mt 12,9–14; L 6,6–11); o sehnuté ženě (L 13,10–17); o člověku stíženém vodnatostí (L 14, 1–6). Také evangelista Jan umísťuje na den sobotní uzdravení ochrnutého u rybníka (J 5,1–18) i příběh slepého od narození (J 9,1–41).

Ježíšovo chování k sobotě lze sledovat z trojí perspektivy. Především *Ježíš potvrzuje úctu k přikázání soboty* – mimo praktikování zákona farizeji, Ježíš uznává, žije a doporučuje význam soboty. Příběh o olámaných klasech v sobotní den interpretuje zákon ve světle Boží vůle – „Sobota je učiněna pro člověka, a ne člověk pro sobotu.“ Smyslem soboty je život člověka v plnosti (Mk 3,4; Mt 12,11–12).

Na druhou stranu *Ježíš naplňuje význam soboty tím, že osvobozuje člověka od zlého*. Sobota je vrcholem Božího díla a člověk je stvořený pro autentickou sobotu, to znamená pro společenství s Bohem. Ježíšovo poslání se naplňuje v darování milosti uskutečnění svého povolání lidstvu, toho, které Bůh stvořil již od počátku. To se děje především pro ty, kteří jsou zranění na těle a na duši, nemocní, chromí, slepí, hříšníci. Sobota je dnem Ježíšových gest osvobození. Nakonec, *Ježíš je „Pánem“ soboty*. Obnovováním stvořitelského díla a osvobozením od zlého Ježíš zjevuje sebe sama jako plnost života, účel přikázání sabatu. Ježíš je Pánem soboty, protože je Synem a jako Syn, vstupuje do plnosti soboty.

Aby mohla rodina *zakusit „přítomnost“ Pána zmrtvýchvstalého*, musí se nechat prozářit nedělní eucharistickou bohoslužbou. Slavení mše se stává živým a tlukoucím srdcem dne Páně, jeho přítomnosti jako zmrtvýchvstalého tady a dnes. Eucharistie nám dává zakotvit na břehu posvátného tajemství Božího. V neděli rodina nachází jádro týdne, den, který chrání její každodenní život. K tomu dochází, když se rodina ptá – můžeme se společně setkat s tajemstvím Boha? V jeho jednoduchosti slavení obřadu způsobuje, že nám Boží „tajemství“ vychází naproti. Obřad rodinu vede k setkání se s pramenem života, se společenstvím s Bohem a se společenstvím sester a bratří. Je dokonce něčím větším – křesťanským tajemstvím je *nový život Ježíše zmrtvýchvstalého, který se zpřítomňuje v eucharistickém shromáždění*. Nedělní eucharistická bohoslužba je středem neděle a slavení. V ní rodina přijímá nový život Zmrtvýchvstalého, dostává dary Ducha, naslouchá Slovu, sdílí eucharistický chléb, vyjadřuje bratrskou lásku. Proto je neděle pánem dní, dnem setkání se Zmrtvýchvstalým!

2. „První den v týdnu“. Neděle je připomínkou *Ježíšových Velikonoc*. Podle shodných svědectví evangelií Kristus vstal z mrtvých „první den týdne“ (Mk 16,2–9; Mt 28,1; L 24,1; J 20,1). V tento den byly dovršeny všechny události, na kterých se zakládá křesťanská víra – Ježíšovo zmrtvýchvstání, velikonoční zjevování, vylití Ducha Svátého. První křesťané převzali hebrejský rytmus týdne, ale od zmrtvýchvstání přikládali zásadní důležitost „prvnímu dni po sobotě“ (L 24,1). Do kontextu tohoto dne Jan a Lukáš umísťují vzpomínku na pokrmy, které jedli se Zmrtvýchvstalým (L 24,13–35 a J 21,1–14), a vykreslují je s rysy eucharistie. Text 21. kapitoly Jana zachycuje dobře atmosféru eucharistických setkání prvních křesťanských komunit. Ježíš „vezme, vzdává díky a rozděljuje“ rozlámaný chléb (J 21,12.9–14) a „poznávají ho podle lámání chleba“ (L 24,30.35). V návaznosti na setkání apoštolů s Ježíšem při jídle dochází k „setkáním“ prvního dne v týdnu, zmíněným ve Sk 20,7, jako chvíle komunitního shromáždění k „lámání chleba“ a naslouchání slovu apoštola zmíněného v 1 K 16,2 jako den sbírky na chudé Jeruzaléma. Neděle je tedy spojována se třemi prvky – naslouchání Slovu, lámání chleba k bratrskému sdílení, charitativní činnosti. Později ve Zj 1,10 bude nazvána „den Páně“. Počáteční církev tedy takto potvrzuje vztah continuity a rozdílnosti se sobotou. „Den Páně“ je dnem památky na zmrtvýchvstání.

Účastí na mši svaté rodina věnuje prostor a čas, dává energii a zdroje, učí se životu tvořenému nejen pouhým uspokojováním potřeb, ale vytvářením vztahů. Nezištnost nedělní bohoslužby vyžaduje, *aby se rodina podílela na památce Ježíšových Velikonoc*. Ve mši svaté je rodina živena slovem a chlebem, který dává příchut' a smysl slovům a jídlu sdílených u domácího stolu. Již od mala jsou děti vychovávány

k naslouchání slova, k rozebrání toho, čemu se naslouchalo ve společenství. To jim umožňuje objevit neděli jako „den Páně“. Setkání s Ježíšem zmrtevýchvstalým v centru neděle musí být živeno vzpomínáním na Ježíše, na vyprávění Evangelia, na skutečnost rozdělovaného chleba a darovaného těla. Připomínka Ukřižovaného Zmrtevýchvstalého vyznačuje rozdíl mezi nedělí a volným časem – pokud se nesetkáme s Ním, neproběhne slavení, přijímání bude pouhým pocitem, láska se zúží na pouhé gesto solidarity, které ale nebuduje křesťanskou komunitu a neučí k misiím. Zatímco nás vede do Božího srdce, nedělní bohoslužba vytváří rodinu a rodina v křesťanském společenství tvoří určitým způsobem Eucharistii.

3. Neděle v prvních stoletích. Na počátku života církve neděle a eucharistická bohoslužba silně zdůrazňovaly v den Páně také očekávání Pánova příchodu.

Svatý Justýn, filosof a mučedník, nám zanechal působivý obraz křesťanské komunity shromážděné v „den Páně“ korespondující se dnem následujícím po sobotě.

„V Den Slunce (*tedy v neděli*), jak se říká, se koná společné shromáždění všech, kteří jsou ve městech a na venkově, a čtou se paměti apoštolů nebo spisy proroků, dokud to lze. Když potom čtenář přestane, dává slovem napomenutí a povzbuzení k napodobování těchto krásných (vzorů). Potom všichni společně vstaneme a pronášíme modlitby. A, jak jsme řekli výše, po skončení modlitby je přinesen chléb a víno a voda, a představený, jak má sílu, vznáší modlitby a zároveň díkůvzdání a lid odpovídá slovem „Amen“, a to, zač bylo učiněno díkůvzdání, se podává všem a oni přijmou, a kdo je nepřítomen, tomu se posílá po pomocníkovi. Bohatí, když chtějí, dávají, každý podle vlastního uznání, co chce, a co se sebere, uloží se u představeného, a on podpoří sirotky, vdovy a ty, kdo je tísněn nemocí nebo jinak, kdo je ve vězení, kdo přichází z venkova, a vůbec se stává pomocníkem všem, kteří jsou v tísní.“ (srov. První apologie sv. Justina, 67¹).

Neděle je dnem shromáždění křesťanů, dává nám zakusit prostředí prvních komunit, které prožívaly bohoslužbu, každou neděli jako „předzvěst“ nového života darovaného Zmrtevýchvstalým a jako „příslib“ proměny světa. Církev a rodina jsou dnes nově volány k tomuto tryskajícímu prameni, aby nebyla ztracena originalita křesťanské neděle. Především v určitých obdobích roku, jako jsou Advent a Vánoce, se obnovuje očekávání příchodu Páně prostřednictvím rodinných gest a gest společenství, které živí smysl pro naději.

E. Naslouchání učení církve

Rodina si neděli žárlivě střeží, „den radosti a odpočinku“ – tak ji definuje II. vatikánský koncil v konstituci Sacrosanctum Concilium. Nemusí si žárlivě bránit neděli jako volný den, společný odpočinek, lidové oslavy, ale především neděli, jako „den Páně“, to znamená jako den eucharistického shromáždění, odkud vychází a ke kterému směřuje (pramen a vrchol) celý křesťanský život v jednotě místa a času. Další aspekty neděle přijdou potom – jsou důležité, ale ne základní. Pro rodinu je nezbytné eucharistické shromáždění. Křesťanská rodina organizuje svůj život, vychovává sebe a své děti takovým způsobem, aby mše měla přednost nad jakoukoli jinou povinností.

Neděle, den Páně

Podle apoštolské tradice, která má původ ode dne Kristova vzkříšení, slaví církev velikonoční tajemství vždy osmý den, který se právem nazývá „den Páně“ nebo „neděle“. V ten den jsou věřící povinni shromáždit se, aby slyšeli Boží slovo a měli účast na eucharistii. Tak slaví památku utrpení, zmrtevýchvstání a slávy Pána Ježíše a vzdávají díky Bohu, který nám „daroval nový život, takže máme skutečnou naději, když Ježíš Kristus už vstal z mrtvých“ (1 Petr 1,3). Proto je den Páně prvotní sváteční den, který je třeba předkládat

1 Citace z: Denní modlitba církve, 3. velikonoční neděle, 2. čtení, či <http://revue.theofil.cz/revue-clanek.php?clanek=814>

zbožnosti věřících a vštěpovat do jejich vědomí tak, aby se stal i dnem radosti a pracovního klidu. Jiné slavnosti nemají mít před ním přednost, ledaže jsou skutečně nanejvýš významné. Neboť den Páně je základ a jádro celého liturgického roku.

[Sacrosanctum Concilium, 106]

F. Otázky pro rozhovor v páru a ve skupině

OTÁZKY PRO PÁR

1. Jak je v naší rodině prožívaná neděle a setkání se Zmrtvýchvstalým Pánem?
2. Vedou gesta a obřady doma a ve společenství k pochopení nového života Zmrtvýchvstalého a k radosti z Jeho přítomnosti?
3. Dává nám zkušenost nezištně zacházet s věcmi a časem, naslouchání Slovu doma a v kostele, sdílená eucharistická hostina prožívat neděli jako každotýdenní Velikonoce?
4. V jakých obdobích roku obzvlášť a s jakými gesty prožíváme nedělní bohoslužbu jako čas očekávání a naděje?

OTÁZKY PRO SKUPINU RODIN A KOMUNITU

1. Co nám v současné společnosti brání prožívat neděli jako dies dominica (den Páně)?
2. Vede opravdu výchova k bohoslužbě a atmosféře křesťanského společenství k setkání s Ukřižovaným Zmrtvýchvstalým?
3. Jak se může neděle stát dnem evangelia a připomínky Ježíšova vzkříšení?
4. Jakým způsobem se prostřednictvím průběhu liturgického roku, s jeho obdobími a slavnostmi, daří vyjádřit očekávání Pánova příchodu?

G. Závazky pro život v rodině a ve společnosti

H. Spontánní modlitba. Otče náš

I. Závěrečná píseň

10. SLAVENÍ ČAS PRO SPOLEČENSTVÍ

A. Zpěv, úvodní přivítání

B. Vzývání Ducha Svatého

C. Čtení Božího slova

⁴⁶Každého dne pobývali svorně v chrámu, po domech lámali chléb a dělili se o jídlo s radostí a s upřímným srdcem. ⁴⁷Chválili Boha a byli všemu lidu milí. A Pán denně přidával k jejich společenství ty, které povolával ke spáse (Sk 2, 46–47).

³³Boží moc provázela svědectví apoštolů o vzkříšení Pána Ježíše a na všech spočívala veliká milost (Sk 4, 33).

⁴²Dále učili den co den v chrámě i po domech a hlásali evangelium, že Ježíš je Mesiáš (Sk 5, 42). ⁴³„Ne tak bude mezi vámi; ale kdo se mezi vámi chce stát velkým, buď vaším služebníkem; ⁴⁴a kdo chce být mezi vámi první, buď otrokem všech. ⁴⁵Vždyť ani Syn člověka nepřišel, aby si dal sloužit, ale aby sloužil a dal svůj život jako výkupné za mnohé“ (Mk 10, 43–45).

¹V Antiochii byli v církvi proroci a učitelé: Barnabáš, Simeon, zvaný Černý, Lucius z Kyrény, Manahem, který býval druhem tetrarchy Heroda, a Saul. ²Když konali bohoslužbu Pánu a postili se, řekl Duch Svatý: „Oddělte mi Barnabáše a Saula k dílu, k němuž jsem je povolal.“ ³A tak po modlitbách a postu na ně vložili ruce a vyslali je k dílu. ⁴Posláni tedy Duchem Svatým odešli Barnabáš a Saul do Seleukie a odtud se plavili na Kypr. ⁵Když dopluli do Salaminy, zvěstovali tu slovo Boží v židovských synagógách. Měli s sebou i Jana jako pomocníka (Sk 13, 1–5).

D. Biblická katecheze

1. Den společenství. Den Páně dává prožívat slavení jako čas pro druhé, den společenství a misie. Eucharistie je připomínkou Ježíšova gesta – *toto je tělo, které se vydává, toto je krev prolitá za vás a za všechny*. Výraz „za vás a za všechny“ spojuje úzce život bratří (za vás) a otevřenost ke všem (za mnohé). Ve spojce „a“ je přítomna všechna evangelizační a misijní síla rodiny a společenství – vydává se za nás, aby byl pro všechny.

Církev, která se rodí z nedělní bohoslužby, je otevřená ke všem. První forma misí slouží k vytvoření společenství mezi věřícími, komunity, jako rodiny rodin. To je také základní pravidlo misí – jednotná a jednomyslná církev je přesvědčivým svědectvím pro svět. Církev se může stát misionářskou školou, jen když je domovem společenství. Výše uvedené úryvky ze *Skutků apoštolů* nám nabízejí obraz prvních komunit, které zažívají svoji zkušenost křesťanů mezi domovem a chrámem. Slavnost a neděle jsou chvíle obnovy života církve, takže společenství věřících přijímá klima rodinného života a rodina se otevírá k horizontu společenství církve.

Místní církve a farnost jsou konkrétní přítomností *Evangelia v srdci lidské existence*. Existují mnohé postavy Církve známé svojí blízkostí a přijímáním všech. V mnohých zemích četné farnosti poukázaly na „dobrý život“ podle Ježíšova evangelia a podpořily smysl toho, proč patřit k církvi. Jak učí Druhý vatikánský koncil, v místních církvích „církve jde spolu s celým lidstvem, sdílí s ním tíž pozemský osud“ (*Gaudium et spes*, 40). Ve farnosti rodiny, které jsou „domácí církvi“, působí, že farní společenství je církvi mezi lidmi. Všední život, v rytmu práce a slavení, umožňuje světu vstoupit do domu a otevřít domov světu. Na druhou stranu křesťanské společenství musí pečovat o rodiny, vytrhovat je z pokušení uzavřít se do svého „bytu“ a otevírat je k cestám víry. V rodinách je předáván život jako dar a slib; ve farnosti je slib obsahující dar života přijímán a živen. Den Páně se stává *dnem Církve*, když pomáhá zakoušet krásu společně prožité neděle, bez banálního konzumního víkendu, a mnohdy také uskutečňovat zkušenost bratrského společenství rodin.

2. Den charitativní pomoci. Den Páně jako dies ecclesiae se stává dnem charitativní pomoci. Církev, která je živena nedělní eucharistií, je *společenstvím ve službě pro každého*. Rodina, i když ne sama, je sítí, ve které se tato služba předává. Krásný text Markova evangelia zmíněný výše popisuje, jak na nedělní bohoslužbě Ježíš stojí uprostřed nás jako ten, který slouží. To je kritériem služby ve společenství – kdo chce být největší, ať se stane malým (*vaším služebníkem*), a kdo chce být prvním, ať se věnuje chudým a maličkým (*služebník všech*). Služba charitativní pomoci je charakteristickým rysem křesťanské neděle.

Některá období liturgické doby (Advent a především Postní doba) ji předkládají jako základní úkol rodiny a společenství. Neděle se tak stává „dnem charitativní pomoci“.

Charitativní služba vyjadřuje touhu po společenství s Bohem a s bratry. Rodina se během týdne potýká s každodenními potřebami, ale její život se nemůže zastavit u dávání věcí a vykonávání povinností – má dávat růst vztahům mezi lidmi, dobrému životu ve víře a v lásce. Bez zkušenosti sloužit, bez poskytování vzájemné pomoci a účasti na všedních námáhách se jen těžko zrodí srdce schopné lásky. V rodině děti zakoušejí den po dni neúnavnou obětavost rodičů a jejich pokornou službu a z jejich příkladu se učí tajemství lásky. Pokud by ve farním společenství byly děti a mládež vedeny k tomu, aby rozšířily horizont lásky k ostatním lidem, mohly by sdílet zkušenost lásky a služby, kterou se naučily doma.

Praktické učení se lásce, především v rodinách s jedním dítětem, se má ihned uskutečňovat v malých nebo velkých formách služby druhým.

3. Den vyslání na misie. Misionářský rozměr církve stojí v centru nedělní bohoslužby a otevírá dveře života rodiny světa. *Nedělní společenství je ze své podstaty společenstvím misionářským.* V krásné ikoně ze Skutků, výše zmíněné, je vykresleno společenství v Antiochii, které zatímco slaví bohoslužbu Páně, možná nedělní, je vedeno Duchem k misiím. V den bohoslužby se společenství stává misionářským. Misie se netýká jen jednotlivých pozvaných, ale ukazuje svoji účinnost, když se celá církev, s rozdílností svých charismat, úřadů a povolání stává skutečným znamením Kristovy lásky ke všem lidem. Misionářské formy společenství jsou různé, ale všechny mají přivádět lidi ke Kristu. Rodina je povolána k evangelizaci vlastním a nenahraditelným způsobem – uvnitř, ve svém okolí (blízcí, přátelé, příbuzní), ve společenství církve, ve společnosti.

Eucharistické společenství rozšíří svůj pohled ke světovému horizontu, když přijme pečlivost Pavla otevřeného ke všem církvím. Pokud *missio ad gentes* je cílem misí církve, také místní církev je *na vlastním území zvána k hlásání Evangelia*. Výchova k otevřenosti ke druhým, odlišným, na okraji, by měla začít v rodinách a přijímat impuls ze společenství. Je to v rodině, kde se nezřídka poprvé rodí intuice života žitého pro druhé obětovaného misiím a službě světu. V mnohých křesťanských rodinách, se silnou zkušeností lidskosti a lásky a s čestným přijímáním nedělní eucharistie, se zrodily překrásné příběhy povolání ke službě ve společnosti, k dobrovolnické práci, ke svědectví v politice, k misiím v ostatních zemích světa. Vztah mezi nedělí a eucharistií, mezi církví a misií, mezi rodinou a službou druhým vyžaduje obnovu díla uvádění do hlavních zásad křesťanského života, což vybízí k obnovení *misionářského povědomí*. Mimořádná síla neděle, koncentrovaná na domácí bohoslužby, přivedla mučedníky z Abitene až k mučednictví.

„Jednal jsi proti předpisům vládců a Césarů, když jsi je všechny shromáždil?“ A presbyter Saturnin, inspirovaný Duchem Páně, odpověděl: „Slavili jsme nedělní bohoslužbu aniž by jsme na ně pomysleli.“ Prokonzul se zeptal: „Proč?“ Odpověděl: „Protože nedělní bohoslužbu nemůžeme vynechat“ (IX).

„Ve tvém domě byla uskutečňována shromáždění proti dekretu vládců?“ Biskup, naplněný Duchem Svatým, řekl: „V mém domě jsme slavili nedělní eucharistickou bohoslužbu.“ A on: „Proč jsi jim dovolil vstoupit?“ Řekl: „Protože jsou to moji bratři a nemohl jsem jim v tom zabránit.“ „A přesto,“ opakoval konzul, „ty jsi byl povinný jim v tom zabránit.“ A on: „Nemohl bych, protože my křesťané nemůžeme být bez nedělní bohoslužby“ (*Acta Saturnini, Dativi, et aliorum plurimorum martyrum in Africa*, XI).

V prvních stoletích nedělní eucharistická bohoslužba umožnila církvi, aby se rozšířila až po hranice světa. Ještě dnes každodenní život rodiny a církve je zván začít právě odtud – bez nedělní bohoslužby křesťané nemohou žít.

E. Naslouchání učení církve

Neděle je zkráceným opakováním týdenního času velkého tajemství Velikonoc. Říká se jí také „malé nedělní Velikonoce“. „Žít podle neděle“ znamená žít ve vědomí vysvobození, které přinesl Kristus, aby se jeho

vítězství ukázalo v plnosti všem lidem skrze niterně obnovené jednání. Neděle jako slavnost pro druhé nemá být chápána jen v liturgické funkci; ona je hodnotou lidstva, kromě toho, že je křesťanským darem. Nežít stále stejné dny (a jen neděle vlastní tajemství rozdílnosti), věnovat čas společenství a lásce, je efektivní cesta k osvobození člověka od otroctví práce.

Žít podle neděle

Radikální novost, kterou eucharistie uvádí do života člověka, se projevila v křesťanském vědomí už od počátku. Věřící ihned pochopili nesmírný vliv, jenž slavení eucharistie mělo na jejich životní styl. Sv. Ignác z Antiochie vyjádřil tuto pravdu, když křesťany označil jako „ty, kteří dospěli k nové naději“, a představil je jako ty, kteří „žijí podle neděle“ (iuxta dominicam viventes). Tato formulace velkého antiochijského mučedníka osvětluje úzkou souvislost mezi eucharistií a každodenním křesťanským životem. Zvyk křesťanů setkávat se první den po sobotě k oslavě Kristova vzkříšení, jak uvádí sv. mučedník Justin, je také daností, která přesně popisuje způsob života, jenž se obnovuje v setkání s Kristem. Formulace sv. Ignáce „žít podle neděle“ zdůrazňuje také paradigmatickou hodnotu, kterou tento svatý den má vzhledem ke každému dalšímu dni týdne. Neodlišuje se tím, že se – jakoby oddělena závorkami od běžného rytmu ostatních dní – přerušuje obvyklá každodenní činnost. Křesťané tento den vždy chápali jako první den v týdnu, protože se v něm slaví památka radikální novosti, kterou přinesl Kristus. Proto je neděle dnem, v němž křesťan nachází onu eucharistickou formu svého života, podle níž je povolán neustále žít. „Žít podle neděle“ znamená žít ve vědomí vysvobození, které přinesl Kristus, a rozvíjet vlastní existenci jako oběť sebe samého předkládanou Bohu, aby se jeho vítězství ukázalo v plnosti všem lidem skrze niterně obnovené jednání. [Sacramentum Caritatis, 72]

F. Otázky pro rozhovor v páru a ve skupině

OTÁZKY PRO PÁR

1. Prožívá naše rodina neděli jako čas pro druhé a s druhými?
2. Jaký je vztah mezi naší rodinou, dalšími rodinami a křesťanským společenstvím?
3. Jaká gesta služby a charitativní pomoci žijeme doma během týdne? Jakou charitativní činnost poradíme ostatním? Zaměřujeme se především na ty nepotřebnější?
4. Je náš domov otevřený světu, jeho problémům a jeho potřebám?

OTÁZKY PRO SKUPINU RODIN A KOMUNITU

1. Komunitní rozměr neděle je dnes málo žitý. Jaká řešení a návrhy můžeme nabídnout?
2. Vedou křesťanská společenství rodiny k více bratrskému způsobu života? Předávají křesťanská společenství rodinám zkušenost komunity?
3. Je život farnosti stále pozorný k poskytování charitativní pomoci? Zastupují charitativní asociace a sdružení celé společenství?
4. Jak si rodiny pomáhají ve výchově k hodnotám obětování života pro druhé, jak se povzbuzují v misionářských povoláních?

G. Závazky pro život v rodině a ve společnosti

H. Spontánní modlitba. Otče náš

I. Závěrečná píseň

Pro uvedené citace z Písma sv. byl použit Český ekumenický překlad vydaný Českou biblickou společností.